

HELMI



Helmi

Virolaisen kirjallisuuden viikko 2014

Helmi

I

2014

© Tuglas-seura

Eesti Maja – Viro-keskus

Sörnäisten rantatie 22

FI 00540 Helsinki

Toimittaja: Katariina Suurpalo

Talvinen lukutervehdys Tuglas-seurasta!

Käsissäsi on upouusi julkaisu *Helmi*. Sen tarkoitus on johdattaa sinut virolaisen kirjallisuuden maailmaan. Lehdessä kerromme Virolaisen kirjallisuuden viikosta ja kirjailijavieraista, jotka kiertävät ympäri Suomea kertomassa teoksistaan. Lehti sisältää myös lukuisia kirjavinkkauksia virolaiseen kirjallisuuteen. Toivomme, että ne vievät sinut uusien lukuelämysten pariin. Me suomalaiset olemme onnellisessa asemassa, sillä virolaiseen kirjallisuuteen tutustuminen on nykyisin varsin helppoa. Meillä on useita loistavia kääntäjiä, ja virolaista nykykirjallisuutta käännetään melko ahkerasti. Klassikoistakin löytyy erinomaisia suomennoksia. Vain uuden virolaisen lastenkirjallisuuden kohdalla joudumme nostamaan kädet pystyyn – ainakin toistaiseksi.

Tuglas-seura on tehnyt suomalais-virolaista yhteistyötä jo yli 30 vuotta. Virolaisen kirjallisuuden esitleminen suomalaisille on aina kuulunut seuran toimintaan.

Tuglas-seuran toimisto sijaitsee Helsingin Viro-keskuksessa, mutta seuran toiminta ulottuu kaikkialle Suomeen kahdeksan paikalliss-uran kautta. Seurallamme on lähes 3 000 jäsentä.

Toimintamme on avointa jokaiselle virolaisesta kulttuurista kiinnostuneelle. Tuglas-seura hallinnoi myös Baltia-kirjastoa, jonka yli 35 000 nidettä on kaikkien ulottuvilla, sillä kirjastostamme voi tilata kaukolainoja myös kunnankirjastojen kautta.

Virolaisen kirjallisuuden viikko ja *Helmi* tarjoavat oivan mahdollisuuden aloittaa tutustuminen etelänaapurimme Viroon ja sen kulttuuriin. **Indrek Harglan** dekkarit piirtävät meille kiinnostavan kuvan keskiaikaisen Tallinnan elämästä. Virolaista runoutta löytyy suomeksi yllättävän paljon, mutta näkykö virolaisuus jollakin erityisellä tavalla virolaisessa runokielessä? Voimme kysyä sitä **Eeva Parkilta**. Entä millaista on virolainen ruokakulttuuri? **Lia Virkusin** reseptejä löydämme myös kahdesta suomennetusta keittokirjasta. Kuvittaja ja lastenkirjailija **Piret Raudin** jännittävään maailmaan kannattaa sukeltaa aikuisenkin. Suomentaja **Juhani Salokantelen** käsissä kääntyvät vaikeimmatkin vironkieliset ilmaisut sujuvaksi suomeksi.

Virolaisen kirjallisuuden viikkoa vietämme myös ensi vuonna, silloin tapahtumia on jo huomattavasti enemmän. Tavoittemme on vuodessa 2018, jolloin itsenäinen Viro täyttää sata vuotta. Silloin pyrimme esittelemään suomalaisille sata virolaista kirjaa. Sinä voit aloittaa oman kirjamatkasi jo nyt.

Jaana Vasama

Tuglas-seuran toiminnanjohtaja

Mitä Virossa julkaistaan ja luetaan juuri nyt?

KESKUSTELU SIITÄ, MITÄ Virossa tällä hetkellä julkaistaan ja luetaan, aiheuttaa heti useampia ongelmia. Ensinnäkin Virossa julkaistaan niin paljon kirjallisuutta, että yleiskuvan muodostaminen ja ylläpitäminen on käynyt yhä vaikeammaksi. Kirjallisuuden kentällä on varmasti vakiintunut keskiönsä, kirjailijat, joiden teokset herättävät aina laajaa keskustelua ja löytävät lukijoita. Samanaikaisesti kentän laidoilla ilmestyy teoksia, jotka jättävät suuren yleisön välinpitämättömäksi, mutta joilla on oma lukijakuntansa, jonka näkökulmasta katsottuna katvealuekirjailijan tuotanto näyttäytyy merkityksellisenä ja keskeisenä. Havainnollisin esimerkki tästä ilmiöstä on **Nikolai Baturin**, jonka romaanit sivuutetaan usein vähin äänin. Baturinilla on kuitenkin uskollinen ja äänekkäs kannattajakuntansa, joka katsoo, ettei Baturinin tuotanto edes ole virolaista, vaan pikemminkin maailmankirjallisuutta. Tästä syystä on varsin ongelmallista antaa virolaisesta nykykirjallisuudesta asianmukaista yleiskuvaa, johon kaikki ”intressiryhmät” olisivat tyytyväisiä.



Jan Kaus

Kuva: Arno Saar /SL Öhtuleht

Keskitynkkin seuraavassa muutamaan tuoreeseen proosateokseen todeten samalla tyytyväisenä, että niitä myös luetaan varsin intensiivisesti. Viron kirjallisuus alkaa päästä ohitse ajanjaksosta, jolloin luettiin vain **Andrus Kivirähkiä**. Muun muassa **Tõnu Õnnepalu**, **Indrek Hargla**, **Armin Kõomägi**, **Andrei Hvostov**, **Rein Raud** ja **Kristiina Ehin** ovat kohoamassa kirjailijoiksi, jotka eivät ole pelkästään kriitikoiden, vaan myös laajemman lukijakunnan suosiossa. Merkitykselliseltä kehityskululta vaikuttaa se, että vuodesta 2013 kehkeytyi pikemmin runovuosi, kun taas vuotta 2012 voi pitää proosavuotena. Tämä ei suinkaan tarkoita, ettei vuonna 2012 olisi julkaistu lainkaan huomionarvoisia runokokoelmia tai että vuosi 2013 ei olisi tuonut virolaiseen kirjallisuuteen proosateoksia, joiden vaikutus kantaa ajallisesti kauemmaksikin.

Aloitan eräästä yleistyksestä, jolla tuntuu olevan vankka todellisuuspohja: vironkielisen nykykirjallisuuden yleiskuvaa sävyttää yhä edelleen omaelämäkerrallisuus, minä-muoto. Vaikka omaelämäkerrallisen kirjallisuuden huippuvaihe lienee jo ohitettu, lajityypin vaikutus on nykyäänkin hyvin voimakas. Tuntuu siltä, että minä-kirjallisuuden menestys on vaikuttanut moniin kirjailijoihin. Tältä pohjalta on kasvanut ja kehittynyt omalaatuinen välitila, jossa kirjoitettavat teokset eivät ole suoranaisesti tai pelkästään autobiografisia tai laajemmin omaelämäkerrallisia, mutta jotka ovat yhtä lailla kaukana ns. puhtaasta fiktiosta, täysin keksityistä ja kuvitteellisista tarinoista. Näiden teosten lähtökohdan muodostavat todellisten ihmisten elämät. Kirjailijat saattavat

kuvata myös omaa elämäänsä, mutta eivät yleensä kronologisesti, tapahtumia yksiselitteiseen järjestykseen sommitellen. He eivät liioin kaihda suuria yleistyksiä tai muutoin omaa elämäänsä laajempia teemoja.

Hyvä esimerkki tällaisesta kirjoitustavasta on **Peeter Sauterin** teos *Ära jäta mind rahule* ("Älä jätä minua rauhaan"). Sauter kirjoittaa tarinaa aivan kuin elämän ja muistiin merkityn välissä ei olisi mitään suodatinta, vaan kaikki, mitä oikeasti tapahtuu, päättyy sellaisenaan ja kaunistelemattomana paperille. Kirjan tapahtumat sijoittuvat aitoon ympäristöön, kirjailijaliiton omistamaan talonrähjään, jossa Sauter todellisuudessaakin asuu. Sauter ei viitsi muuttaa edes henkilöiden nimiä eikä häntä liioin häiritse oman intiimielämänsä tarkka ja loputon kuvailu. Tyylistä on oikeutetusti huomautettu, että vaikka Sauter näyttääkin kuvaavan omaa elämäänsä, on muistettava, että realistisinkin valokuva on aina rajattu: jotain jää ulkopuolelle, jokin on väistämättä keskiössä.

Juonta enemmän minua kiehtoo Sauterin kirjassa se, kuinka tapahtumista kerrotaan, mikä merkitys tapahtuneelle annetaan. Se osoittaa, että Sauter ei ole kiinnostunut yksinkertaisesta omaelämäkerrallisuudesta, vaan hän haluaa ilmaista sen avulla jotain yleisempää. Mitä se on? Kutsuttakoon sitä paremman määrittelyn puutteessa vaikka sovinnollisuudeksi. Paikoin hyvin arkisten, joskus suorastaan ahdistavien tapahtumien yllä leijuu jotain kummallisella tavalla helpottavaa ja selkeää. Koko teoksesta huokuu sovinnollisuus suhteessa elämään. Ikävuosien karttuminen ja

pojan kuolema muistuttavat Sauteria elämän rajallisuudesta, ja samalla hän tuntuu oivaltaneen, ettei elämän arvokkaimpia asioita tarvitse etsiä kaukaa eikä korkealta, vaan ne ovat suoraan nenän edessä. Elossa oleminen itsessään on arvokas asia.

Toinen erinomainen esimerkki kirjoituksesta, jossa omat kokemukset muuntuvat poeettiseksi yleistykseksi – tai tarkemmin sanoen, jossa henkilökohtainen elämäntunne julistaa kadonneen maailman kauneutta – on nuoremman polven runoilijan **Andrus Kasemaan** ensimmäinen proosateos *Leskede kadunud maailm* (”Leskien kadonnut maailma”). Kasemaan proosadebyytti on suloisen alakuloinen ja yksityiskohtia pursuava katsaus lapsuuteen, aikaan, jolloin design ei vielä ollut jyrännyt käsityötä. On suorastaan yllättävää, kuinka sielukkaasti ja empaattisesti nuori mies kuvailee Peipsi-järven tienoilla ikänsä asuneita vanhoja naisia, heidän käyttämiään tavaroita ja heidän tarinankerrontaansa; millaisella voimalla ja rakkaudella hän kykenee eläytymään näihin aikojen sitten edesmenneisiin ihmisiin. Kirjaa lukiessa syntyy tunne, että aluksi elämäkerralliselta vaikuttavassa teoksessa elää **Marcel Proustin** henki.

Kolmas merkittävä teos, joka kumpuaa hyvin selkeästi omaelämäkerrallisesta aineistosta, on **Urmas Vadin** romaani *Tagasi Eestisse* (”Takaisin Viroon”). Tarina alkaa siitä, että kirjoittaja törmää John-nimiseen tyyppiin, joka haluaa Vadin kirjoittavan hänen elämäkertansa. Kirjamarkkinoiden nykytilanteen perusteella täysin

tyypillinen tilanne, josta kirjailija yrittää kiemurrella vapaaksi: ”Ehkä Kivirähk? Kivirähk on hauska. Tai sitten Kaus? Kaus on hyvä, hänellä on myös yhteiskunnallista näkemystä, minä olen vielä jotenkin liian unenomainen...” Mutta Vadilla ei ole pääsyä Johnin tarinan kirjoittamisesta.

Vadin ratkaisu eroaa Sauterin käyttämästä perin pohjin. Vadi käyttää omaelämäkerrallisen kirjoittamisen logiikkaa – ja lukijan odotuksia – ponnahtauslautana, josta tarina kohoaa siivilleen. Hän sekoittaa ja limittää todellista elämää ja täysin mielipuolisia, usein myös hyvin hauskoja kuvitelmia keskenään. Vadia lukiessa ei voi läheskään aina käsittää, missä elämäkerrallisuus muuttuu mielikuvitukseksi ja päinvastoin. Tällainen leikki on tunnusomaista Vadille ja juuri se tekee hänestä minun silmissäni yhden Viron omaperäisimmistä kirjailijoista. Kummallisinta on, että tämä tyyli ei vähimmässäkään määrin estä häntä käsittelemästä suuria aiheita, kuten virolaisten poismuuttoa Virosta tai ulkomailla asuvien virolaisten käsityksiä vanhasta kotimaastaan. Metodi auttaa häntä seuraamaan fiktion ja todellisuuden välisiä jännitteitä.

Autobiografian hitusia sisältyy myös **Armin Kõomägin** novellikokoelmaan *Minu Mustamäe* (”Minun Mustamäeni”). Novellikokoelmat osoittautuvat harvoin varsinaisiksi myyntihiteiksi, mutta nyt puhumme säännön vahvistavasta poikkeuksesta. Menestystä saattaa osaltaan selittää kirjailijan tunnettuus multimiljonäärinä ja taidemesenaattina. Kirjailijana Kõomägi on uusimmassa teoksessaan lopulta löytänyt kunnolla oman äänensä. Kuten teoksen nimi kertoo,

novellien yhteinen nimittäjä on Mustamäe, tuo lukemattomille suomalaisillekin takavuosilta tuttu Tallinnan lähiö – ”missä se Mustamäen tori on?” Kõomägiä ja Vadia yhdistää paikoin täysin mieletön ja tarvittaessa ruokoton huumorintaju (eräässä tarinassa päähenkilön sänkyyn tekee hätälaskun pienoislentokone, jonka käymälässä oleskelleet kaksi paikallista huippupoliitikkoa pelastuvat), mutta Kõomägin kertomukset keskittyvät kuvaamaan yhden alueen alamäkeä ja alennustilaa, ja niinpä novelleissa on runsaasti alakuloisia, suorastaan lyyrisiä motiiveja. Novellissa Kaunotar ja hirviö Kõomägi kuvailee Mustamäen liikennevaloja ja kertoo niiden ”ilkkuvasta keltakuumeesta”. Verrattaessa **Mati Untin** *Syystanssiin*, jossa keltaisena vilkkuva valo iski ystävällisesti silmää arkkitehti Maurerille, sävy on muuttunut täysin vastakkaiseksi. Kõomägin Tallinnassa matka Mustamäelle on aina yhtä alamäkeä ja kellariin laskeutuminen on novelleissa taajaan toistuva motiivi. Kauhakuormaajat repivät päiväkotia, Tammsaaren tien kuuluisat autotallit kangastelevat hautausmaina. Mutta kuten sanottu, Kõomägi pitää myös huumorista, joka usein ilmenee yhteiskunnallisena sarkasmina – kirjailija esimerkiksi löytää vanukkaasta ja Pinotexistä samat E-lisäaineet.

Samassa on tietenkin ilahduttavaa, ettei klassinen fiktio ole kadonnut minnekään. Menestykseen kohonneen Indrek Harglan ohella mainitsemisen arvoinen on **Meelis Friedenthal**, jonka kirjassa *Mesilased* (”Mehiläiset”) on runsaasti yhteneväisiä piirteitä Harglan apteekkari Melchiorin kertomusten kanssa: kumpikin kirjailija loihtii silmiemme

eteen aikoja ja tiloja, joita ei voi enää mitenkään toisintaa; maailman, joka jää empiirisen kokemuspiirimme ulkopuolelle. Friedenthalilla on Harglan tavoin kyky luoda todentuntuksia mielikuvituskuvia kadonneista ajoista ja oloista, joskaan *Mesilased* ei ajoitu aivan yhtä kauas historiaan kuin Melchiorin tarinat, vaan 1600-luvun lopun Tarttoon. Friedenthal osaa annostella lukijalle mielenkiintoisia yksityiskohtia; esimerkiksi sen, että haarukka oli noihin aikoihin harvinainen kapistus jopa yliopiston rehtorin juhlapöydässä ja taival Tallinnasta Tarttoon oli todellinen voimainkoitos. *Mesilased* ei kuitenkaan ole pelkästään historiallinen romaani. Kirja onnistuu vaikuttamaan yhtä aikaa sekä allegoriselta että realistiselta (jopa naturalistiselta). Tuolloinen Tartto näyttäytyy Friedenthalin välityksellä varsin kosteana ja kuraisena paikkana, ja vaikutelmaa vahvistaa film noir -henkinen lakkaamaton sade ja sen mukanaan tuomat kurjuus ja nälkä. Vastapainoa naturalistiselle ympäristölle tuovat ihmissielua kannatteleva kaipaus ja näköalat, kyky symboliseen ajatteluun ja kuvitteluun. Kuvittelukyky nostaa todellisuuteen tyytymättömän ihmisen jalat irti maanpinnasta, saa hänen sielunsa lentämään mehiläisenä. Lento on kaunista, mutta samalla vaarallista, sillä yhteydet todellisuuteen voivat heikentyä.

Harglan apteekkarikertomusten ja **Tiit Aleksejevin** ristiretkiromaanien myötä suosioon kohonneen varhaisemman historian lisäksi virolaisessa nykykirjallisuudessa on koko ajan liikuttu myös alueen

lähihistoriassa. Vaikka **Jaan Kross** on poistunut keskuudestamme ja **Ene Mihkelson** vaiennut jo pidemmän aikaa, myös vuoteen 2013 mahtui kiinnostava lähihistoriallinen pienoisoromaani. Se käynnistyy kesäkuun 1940 vallankaappauksesta, yhdestä Viron 1900-luvun keskivaiheiden historian kipupisteistä. **Rein Põderiltä** ilmestyy keskimäärin kirja vuodessa, tavallisesti romaani. Viimevuotinen *Voor* (”Kuorma”) on tarina salaperäisestä kuormasta, joka tuiki tavallisten virolaismiesten täytyy kuljettaa Viron keskuspankista Tallinnasta Pärnuun. Siellä heitä odottaa lautta, jonka on määrä siirtää arvokas lasti Ruotsiin. Toisin sanoen *Voor* on tavallaan myös jännitysromaani. Kyse on tosin erittäin hitaasti ja itseensä uppoutuneesta jännäristä, hitain askelin Viron metsien läpi ja myrskyisän Itämeren yli liikkuvasta odyssiasta. Romaanin lähtökohdaksi valitut konkreettiset historialliset tapahtumat saivat minut tutkimaan asiaa hieman tarkemmin ja keskustelemaan asiasta virolaisten historiantutkijoiden kanssa. Kävi ilmi, että *Voor* on historiallisesta taustastaan huolimatta suurelta osin sepitettä. Mielestäni tämä vain lisää kirjan arvoa, sillä kyse on ehdottomasti äärimmäisen tarkasta ja todenmukaisesta fiktiosta.

Siinä missä Meelis Friedenthalin *Mesilased* tuo uuteen virolaiseen proosaan ajallista syvyyttä, **Kätlin Kaldmaan** *Islandil ei ole liblikaid* (”Islannissa ei ole perhosia”) laajentaa proosamme alueellista ulottuvuutta. Kuten teoksen nimestä on pääteltävissä, romaanin tapahtumat sijoittuvat pääosin Islantiin. Tämän kirjan myötä päädymme takaisin Baturiniin:

vaikka Kaldmaan romaanilla on vankka kannattajakunta, suurta myyntimenestystä siitä ei tietääkseni ole tullut. Syynä saattaa olla juuri tietynlainen sadunomaisuus tai yliluonnollisuus, joka ei käy yksiin suuren yleisön toiveiden kanssa, sillä se haluaisi mieluummin lukea kiinnostavia ja ainakin näennäisesti paikkansa pitäviä poimintoja todellisten ihmisten elämäntarinoista. Vaikka Kaldmaan esikoisromaanissa on myös autobiografinen elementti, on selvää, että kirjailija käyttää sitä eräänlaisena leijana, antaa sen nousta vapaasti lentoon. Tältä osin voidaan siis nähdä tiettyä samankaltaisuutta Urmas Vadin metodien kanssa, mutta Kaldmaa ei harrasta minkäänlaista metafiktiivistä leikkiä, vaan sadunomaisuus ja yliluonnollisuus on hänen kertomustensa luonnollinen ainesosa – tällainen impulssi on virolaisessa proosassa samanaikaisesti sekä suhteellisen harvinainen että säännöllisesti esiintyvä, ja herättää aina huomiota. Kaldmaan sankarittarilla on yliluonnollisia kykyjä ja he joutuvat sadunomaisiin tilanteisiin, käyvät läpi metamorfooseja, jotka eivät olisi todellisessa elämässä mahdollisia. Kaldmaan metodia voisi varauksin kutsua maagiseksi realismiksi, sillä kun kirjassa sataa lunta, lumenpaljous upottaa lopulta kaiken alleen, ja kun sillit uivat rantaan, lapsetkin ovat lopulta suomujen peitossa. Riehakasta, paikoin suorastaan hurmioitunutta yleiskuvaa korostaa kirjan tyyli, kaunokirjallisuuden vapautta julistavat sana- ja kirjoitusasuleikit ja kaikki kuviteltavissa olevat tyyllilliset rytminvaihdokset.

Edellä esitellyistä esimerkeistä huolimatta kuulee aika ajoin valitettavan, että virolaisesta nykykirjallisuudesta puuttuvat suuret romaanit. Kaiketi tässäkin ilmenee minä-kirjallisuuden vaikutus. Sillä on nimekkäitä puolestapuhujia, kuten **Tõnu Õnnepalu**, jonka mielestä massiivisten fiktiivisten tarinoiden aika on ohi ja tällä hetkellä vallalla on ns. reunamerkintäkirjallisuus, jonka tarkoituksena on välittää omaelämäkerrallisia, tiukkarajaisesti henkilökohtaisia kokemuksia.

Suuren romaanin puuttumisen retoriikalla on myös konkreettisempia ilmenemismuotoja: esimerkiksi puheet siitä, ettei meillä ole romaania, joka kuvaisi laajasti ja kattavasti nyky-Viroa, 2000-luvun alun läntisen kulttuurialueen rajaseudun elämää ja olosuhteita, tunnelmia ja maailmankatsomuksia. On kuitenkin todettava, että ainakin yrityksiä tähän suuntaan on tehty. Ehkä juuri näistä ansioista Viron kulttuurirahaston viimeisin proosapalkinto myönnettiin **Rein Raudin** romaanille *Rekonstruksioon* (”Rekonstruktio”), joka tarkastelee nykyaikaisten, ns. sidoksettomien ihmissubjektien henkistä tilaa. Raudin aikaisemman tuotannon yhteydessä on puhuttu postmoderneista virtauksista – lukeneena älymystön edustajana Raud sitoo tekstinsä mielellään toisiin teksteihin ja viljelee siellä täällä enemmän tai vähemmän peiteltyjä intertekstuaalisia viittauksia, eikä myöskään *Rekonstruksioon* ole jäänyt tästä leikittelystä osattomaksi. Yleisesti ottaen voi kuitenkin sanoa, että Raud on uusimmassa romaanissaan tavallaan ”vakavoitunut” ja pyrkii uskonnollista

lahkolaisuutta kuvatessaan samalla tutkimaan nykyajan ihmisen ongelmallista tarvetta vapautua sosiaalisista suhteistaan, muokata ne vapaasti uuteen uskoon.

Olen useasti kuullut, kuinka jokin tuore kirja on julistettu teokseksi, joka ilmentää 2000-luvun alun kirjallisuutta vielä sadan vuoden päästäkin. Itse rohkenen epäillä, onko meillä tällä hetkellä kompetenssia kertoa, millainen kirjallisuus säilyttää asemansa vuosisadan verran ja puhuttelee myös tulevia sukupolvia. Mutta sen voin kyllä sanoa, että virolaisessa kirjallisuudessa eletään juuri nyt kiinnostavia aikoja.

Suomennos Petteri Aarnos

KÄTLIN KALDMAA

Viron lastenkirjallisuuden porkkanat ja kaalit

VIROLAISISSA LASTENKIRJALLISUUDESSA VALLITSEVAT hyvät ajat, erilaiset genret ja tyylit ovat hyvin edustettuja. Itsenäistymistä seurannut lastenkirjallisuuden kriisikin on ohitettu. Uuden vuosituhatosen lastenkirjallisuuden kaanoniin lukeutuu tätä nykyä runsaasti kirjailijoita. Lastenkirjallisuuden huipulla ovat tällä hetkellä 70-luvulla syntyneet tekijät. Sieltä löytyy **Andrus Kivirähk, Jaanus Vaiksoo, Kätlin Vainola, Kerttu Soans, Piret Raud, Kristiina Kass, Peeter Sauter ja Wimberg**. Heidän ansiostaan virolainen lastenkirjallisuus on saanut täysin uudenlaisen ilmeen. Siitä löytyy riittävästi sekä mielikuvitusta että elämää, jotta se puhuttelisi nuorempaa sukupolvea. Viime vuosina joukkoon ovat vielä liittyneet esim. **Ivar Soopan, Mika Keränen, Kärt Hellerma, Kadri Hinrikus, Ilmar Tomusk, Kätlin Kaldmaa, Kaspar Jancis, Eva Koff ja Indrek Koff**.

Nykypäivänä olemme tilanteessa, jossa moni lastenkirja nousee myyntilistojen kärkeen ja kilpailee siellä jopa



Kätlin Kaldmaa

Kuva: Toomas Volmer

viidenkymmenen harmaan sävyn kanssa. Jos lastenkirjoilla yleisesti menee suhteellisen hyvin, niin kuvakirjoja Virossa ei vielä arvosteta kovin paljon. Niiden rahallinen arvo on tietenkin korkea, mutta ostajina toimivat tässä tapauksessa vanhemmat, eivätkä suinkaan lapset. Meissä pysyy vakaana neuvostoaikainen ajattelumalli, että kunnon kirjassa on paljon tekstiä ja siksi vanhemmat tuntevat itsensä kuvakirjoja ostettuaan usein petetyiksi.

Kiitos Päike ja Pilv -kustantamon ja Viron lastenkirjallisuuden keskuksen yhdessä julistaman kuvakirjojen käsikirjoitus- ja kuvituskilpailun, on kuvakirjoja ilmestynyt säännöllisesti jo useamman vuoden. Niiden laatu on parantunut niin tekstin kuin kuvituksen osalta.

Tarkastelkaamme ensin vuonna 2012 ilmestynyttä **Aino Pervikin** kirjoittamaa, pikkulapsille tarkoitettua kirjaa *Rändav kassiemme* ("Kissaäiti matkoilla"). Se on kuvakirja pienimmille kirjanystävälle. Kuvien ja tekstin harmonia vie lukijan matkoille kissaäidin kanssa. Kissaäiti etsii pian syntyville pennuilleen kotia, jossa pikkukissat saisivat olla rauhassa ja turvassa sillä välin, kun äiti käy etsimässä ruokaa. Kissaäiti löytää sähköpylvään päästä haikaranpesän, ja siitä tulee heidän kotinsa muutamaksi viikoksi. Sekä teksti että kuvitus herättävät ajatuksia ja tarjoavat pikkulukijalle juuri sopivasti seikkailua. Vaikka tekstiosuus on vähäinen, ei kirja ole missään nimessä yksinkertainen.

Toinen kuvakirja, jonka haluan esitellä, on **Triin Soometsin** ja **Tiina Mariam Reinsalun** *Miks sul pole saba?* ("Miksi

sinulla ei ole häntää?"). Tämä lystikäs teos on kirjoitettu runomuodossa. Se on arvostetun virolaisen runoilijan Triin Soometsin kymmenes teos ja ensimmäinen lastenkirja. Kirjassa leikitään ajatuksella, mitä kaikkea lapset voisivat tehdä, jos heillä olisi häntä. Kirjailijan itsensä mukaan häntä on niin tavattoman hyödyllinen ja monipuolinen elementti, että on hyvin vaikea esitellä sen moninaista käyttöä riittävän suppeasti. Oikeastaan aiheesta pitäisi kirjoittaa useita kirjoja. Pari esimerkkiä:

Hännällä voi tampata mattoja.

Hännän avulla voi oppia soutamaan.

Ei epäilystäkään, kirja saa nuoren lukijan mielikuvituksen liikkeelle ja hän keksii hänälle vielä runsaasti muuta käyttöä. Kirjassa on pisteenä i:n päällä Tiina Mariam Reinsalun kuvitus – hän on se virolainen kuvittaja, jonka eläin- ja myös kalakuvat ovat yksityiskohtaisuudessaan suorastaan hämmästyttävän tarkkoja.

Tuore tulokas kuvakirjoissa on **Juhani Püttseppin** ja **Kadri Ilveksen** kirja *Tsss... Kuula!* ("Shhh... kuuntele!"). Se kertoo pojasta, jonka jokapäiväinen elämä kuluu keskellä kaupungin melua. Jokainen hetki on kuin äänten tavaton kakofonia: autot, ilotulitusraketit, koirat, tulostimet, jääkaapit. Kaikista ihmistä ympäröivistä esineistä lähtee jokin ääni. Ja sitten eräänä aamuna poika herää paikassa, jossa ei ole ollut koskaan ennen, mutta joka tuntuu silti tavattoman tutulta: talossa metsäaukion keskellä. Niin poika tutustuu maalaiselämään kokonaisen vuoden ajan. Kirja kertoo

elämästä entisinä aikoina, arvokkaasta perinteestä, joka yhä vielä on aivan ulottuvillamme.

Ihan omanlaisiaan ovat **Piret Raudin** kuvakirjat kuten *Emma roosad asjad* (”Emman vaaleanpunaiset aarteet”). Pikkulastenkirja tehtiin alun perin iPhonea varten, siksi kirja itsekin on hyvin pieni, ja siksi pienet lukijat varmaan rakastavat sitä entisestään. Tarina Emmasta, jonka mielestä kaikkien maailman asioiden pitäisi olla vaaleanpunaisia, koukuttaa yhtä lailla tyttöjä kuin poikia. Ferdinand-ystävän lahjoittama kaalinpää avartaa Emman maailmaa sen verran, että siihen alkaa vaaleanpunaisen rinnalle mahtua uusia värejä, esimerkiksi vihreä.

Kuvakirjoista sopii edetä sadun kaltaisia ulottuvuuksia sisältäviin kirjoihin. Piret Raudin kirja *Natuke napakad lood* (”Hiukan hoopuja tarinoita”) ja *Teistmoodi printsessilood* (”Toisenlaisia prinsessatarinoita”) ovat kirjoja, joissa on kummassakin lukuisia lyhyitä mutta sisällökkäitä tarinoita. Ne perustuvat sanaleikkelyyn ja hauskaan, hiukan kierään ja äkkiväärään ajatteluun. Toisinaan käännetään kaikki nurin niskoin kuten tarinassa *Muna joogaharjutus* (”Munan joogatreeni”). Mitä pitäisi ajatella porkkanasta, joka näkee kummaa unta siitä että onkin kaalinpää, joka puolestaan uneksii siitä että on porkkana, joka taas kuvittelee olevansa perhonen, ja se puolestaan porkkana?

Prinsessakirjassa Raud lähestyy kaikkien pikkutyttöjen lempiäihettä siten, että kirjasta ei löydy ainuttakaan tavallista prinsessaa. Sen sijaan kirjassa seikkailee prinsessa, joka pitää

niin kovasti ruoanlaitosta, että kaikki asukkaat hänen valtakunnassaan ovat ylipainoisia. Ja prinsessa, jonka jalat joutuvat alituisesti kaikenlaisiin hankaluuksiin. Lopulta prinsessa ryhtyy pelaamaan jalkapalloa. Silloin selviää, että pahennusta aiheuttaneet jalat eivät olleetkaan yhtään pahat, vaan hyvät jalkapallojalat. Piretin kirjoja on käännetty yhdeksälle kielelle, ja monta uutta käännoä on tulossa.

Tässä rinnalla voisi kertoa **Andrus Kivirähkin** tarinakokoelmasta *Kaka ja kevad* (”Kakka ja kevät”). Se on viime vuosien suosituimpia lastenkirjoja Virossa. Vaikka se on ilmestynyt jo vuosia sitten, se kohoo aina vain eniten myytyjen kirjojen joukkoon. Kirja on hauska tarinakokoelma, jonka nimi herättää lapsissa hyväntuulista säpinää ja aikuisissa välillä paheksuntaa. Kyseessä on kuitenkin kaunis romanttinen rakkaustarina. Kivirähk on aina lapsen puolella ja hyväksyy lapsen, hän ei välitä tabuista eikä auktoriteeteista vaan rohkaisee lapsia olemaan luovia ja vapaita.

Myös noidat ja taikurit kuuluvat satumaailmaan. Kirjailija Kristiina Kassin tunnetuin kirja on ilman muuta *Nõianei Nöbinina* (”Pikkunoita Nöpönenä”), jolle myönnettiin vuonna 2011 Viron Kulttuurirahaston lastenkirjallisuuden vuosipalkinto. Kirjan pohjalta on Viron televisio kuvannut 10-osaisen tv-sarjan. Tarina kertoo noitien maassa syntyneestä noitakummajaisesta, joka ei halua muiden noitien tapaan noitua pahuutta vaan auttaa ihmisiä. Nöpönenä oppii kaikki taikatempot ja lähtee sitten Noitametsästä etsimään uutta kotia. Hän päätyy Puravik-perheen kesämökille, jossa Nöpönenän tultua alkaa tapahtua kaikenlaista

mielenkiintoista. Puravikien naapurit edustavat kaikkia mahdollisia ihmistyyppjä ja he saavat kirjassa erilaisia opetuksia. Rikkaat oppivat, ettei rahalla suinkaan saa kaikkea. Metsästäjä ymmärtää, että eläinten tappaminen ei ole kaunista ja ilkeät pojat saavat ansaitsemansa rangaistuksen. Puhumattakaan loukkaantuneesta kissanpennusta, jonka Nöpönenä parantaa noitametsän taikakeinoilla. Kirjalle odottavat jatkoa niin isot kuin pienetkin lukijat.

Lapset ja koulu kuuluvat yhteen. Virolaisetkin lastenkirjailijat ovat luonnollisesti käsitelleet aihetta. Yhdestä koululaistarina on otettu jo neljäs painos ja sitä on myyty yli 7000 kappaletta. Kirja on Piret Raudin *Tobias ja teine B* ("Tobias ja toka B"). Se on sydämellinen tarina Tobiaksesta, hänen luokastaan ja perheestään tämän vuosituhanen alussa. Tobiaksen perhe on tuiki tavallinen perhe, joka elää tuiki tavallista elämää. Kirjasta löytyy vanhemmille tuttuja motiiveja, kuten päivällä unohtuneiden kastanjoiden kerääminen sateisena syysiltana koulun käsityötuntia varten. Kirja tarjoaa tunnistamisen riemua myös lapsille, joille pienet koulujäynät ovat päivittäistä kauraa.

Kouluelämään liittyvät läheisesti myös **Ilmar Tomuskin** kirjat. Hänen luomansa rikostutkijat Kribu ja Krabu ratkaisevat kansainvälisiä rikoksia jo kolmannella luokalla ja vanhenevat vuosittain. Saa nähdä, miten kaikki vielä päättyy. Tomuskin rikostarinoiden erikoislaatu on varmasti se, että arvoituksia ratkaisevat lapset sattuvat joka kerta ulkomaille. Ensimmäisessä kirjassa seikkaillaan Suomessa, toisessa Skotlannissa. Ja niin nuori lukija perehtyy joka kerta uuteen

maailmankolkkaan. Edinburgh on kuvattu vakuuttavasti, ja Kribun ja Krabun reittiä voi seurata Googlen kartalta tai jopa todellisuudessa.

Peeter ja mina ("Peeter ja minä") jatkaa Kristiina Kassin realistista ja humoristista tyyliä. Vaikka minäkertoja, Ingel-niminen ("Enkeli") tyttö pyrkii kertomaan veljensä kepposista, lukija huomaa pian, että Peeterin sisko ei ole mikään enkeli. Lapset tekevät välillä aika hurjia temppuja – menevät uimarannalle kerjuulle, sitovat naapurin pojan intiaanileikin päätteksi tuoliin ja myyvät kadulla kaikki vaatteet äidin kaapista. Tämä selittää, miksi opettajat eivät ole tästä kirjasta yhtä innostuneita kuin Kassin muusta tuotannosta. Lasten keskuudessa se ei kuitenkaan ole vähentänyt kirjan suosiota, pikemminkin päinvastoin.

Kadri Hinrikus kirjoittaa kirjoja, jotka yhdistävät menneisyyden ja nykyajan lapsille sopivassa muodossa. Tuoreimmassa kirjassaan *Et head haldjad sind hoiaksid* ("Hyvät haltiat sinua suojelkoot") Hinrikus käsittelee äidittä kasvavien lasten ongelmaa. Tässä tuhkimotarinaassa 8-vuotiaiden kaksosten Tuulen ja Ukun äiti on kuollut ja muuttunut kaksosten mielestä hyväksi haltiaksi. Isän pitää paiskia töitä kahden edestä, ja kotona ollessaan hän on liian väsynyt leikkiäkseen lasten kanssa. Tapaaminen lasten luokanvalvojan kanssa palauttaa ilon isän elämään ja lapsillekin koittavat jännittävämmät ajat. Kirja osoittaa hienosti, miten tärkeää osaa perhe näyttölee lasten elämässä ja miten olennaista on apu, jota näennäisesti sivulliset voivat antaa hätää kärsiville perheille. Lähimmäiset huolehtivat

yksinäisyyden ja alakuloisuuden valtaan joutuneesta perheestä ja pian äidittömät kaksoset tuntevat taas kodin lämmön ja isänkin voimat kohenevat.

Hinrikus osaa tarkastella lapsen elämää myös historiallisessa mielessä. Kotona omaksumiensa taustatietojen lisäksi hän kykenee antamaan kirjoilleen kullekin aikakaudelle ominaisen ja lapsen ikään sopivan sävytyksen ja muodon. Samalla hän korostaa yleisinhimillisiä arvoja, jotka toivottavasti seuraavat lasta koko elämän ajan.

Lopuksi voisi todeta, että nykyisestä virolaisesta lastenkirjallisuudesta löytyy miltei kaikkea. Uudet lastenkirjailijat kehittyvät niin nopeasti ja innokkaasti, että tulevaisuudessa voimme odottaa yhä jännittävämpää luettavaa virolaisille lapsille. Vauhdilla eteenpäin!

Kirjoittaja on koonnut artikkelin eri esitelmistä ja kirjoituksista, jotka on suomentanut Hannu Oittinen.

Indrek Hargla suosittelee

Tunnustan, että en tunne uusinta virolaista tieteiskirjallisuutta kovinkaan hyvin. Sen lukemiseen jää valitettavasti paljon vähemmän aikaa kuin toivoisin. Tässä suosikkini viime vuonna ilmestyneistä teoksista.

Rein Põder

VOOR

Eesti Raamat 2013

Maniakkide Tänav

MEHITAMATA INIMESED

Fantaasia 2013

Armin Kõomägi

MINU MUSTAMÄE

Tuum 2013

Kääntäjä Hannu Oittinen suosittelee



Hannu Oittinen

Kuva: Toomas Dettenborn

hurvittelijan arjen ankaraan ruotuun. Teos tulvillaan haaveita, onnea ja tukkilaiskliseitä.

August Gailit

TOOMAS NIPPERNAATI

Suom. Kerttu Mustonen

WSOY 1942 (2. Painos 1955)

Kirjastoista, antikvaareista ja jopa kirpputoreilta löytää yhä helposti **August Gailitin** letkeän ja elämänmyönteisen veijariromaanin. Jossain Etelä-Viron maisemissa päähenkilö liihottelee ohikiitävän kesän ajan neitokaisen sylistä toiseen, kunnes alkava syksy palauttaa

Seppo Zetterberg

VIRON HISTORIA

SKS 2007

Seppo Zetterbergin laaja yleisesitys pakkaa taitavasti yksiin kansiin moninaisen ja osin hajanaisenkin tiedon Viron vaiheikkaasta menneisyydestä. Rautainen ja ajantasainen lähde-teos niin kääntäjälle kuin jokaiselle viron-harrastajalle tasosta riippumatta.

Jüri Üdi

TIIBADEGA RAAMAT

Toimittanut Hasso Krull

Tänapäev 2007

Jüri Üdin alias **Juhan Viidingin** runojen harrastaminen aloitetaan Oriveden opistossa ennen Viron itsenäistymistä kuuntelemalla Viidingiä ja **Tõnis Rätsepaa** livenä. Sitten harrastus jatkuu läpi elämän Loomingun kirjaston alkuperäisteosten, uusien painosten, suomeksi ilmestyneen valikoiman, kirjallisten äänilevyjen, teatteritaltointien ja Viiding-kirjallisuuden varassa. Juhanin kohtaa yhä jatkuvasti, eikä mikään ole muuttunut: *Jaapan on kaugel, Eesti on kaugemal veel.*

Missä mennään virolaisessa runoudessa?

KYMMENKUNTA VIIME VUOTTA ovat vieneet Viron Eurooppaan ja internetin kaikkialle. Euroopan unioniin ja euroalueeseen liittymistä sekä kaikkinaista verkostoitumista voidaan arvioida monin tavoin, mutta lähestymistavasta riippumatta tuntuu siltä, että muutokset ovat jättäneet huomattavan jäljen myös Viron kulttuuriin. Jos näin todella on, näkyvätkö vaikutukset myös virolaisessa runoudessa? Tähän kysymykseen ei ole yksiselitteisen järkevää vastausta. Yhtäältä pelkät taustatekijät eivät riitä selittämään kirjallisuuden muutoksia, toisaalta on syytä olettaa, että jokin synkronisuus kulttuurin ja ympäröivän maailman välillä on olemassa. Esimerkiksi 1900-luvun lopulle tunnusomaisia ilmiöitä olivat voimakkaat vapauspyrkimykset ja aikaisempien rakenteiden rikkominen, 2000-luvun alulle taas pikemminkin uusien rakenteiden tunnustaminen tai paluu vanhoihin arvoihin. Aivan sama pätee kirjallisuuteen: 1990-luvulla virolaisessa runoudessa esiintyi runsaasti vallankumoushenkeä, kokeellisuutta ja hyökkäyksiä siihenastisia perinteitä vastaan,



Mart Velsker

Kuva: Alar Madisson, Eesti Kirjandusmuuseum

mutta 2000-luvulla palattiin lähemmäksi vanhoja traditioita ja alettiin vakiinnuttaa uusia, olkoonkin että myös siitä saattaa aiheutua jännitteitä.

Uusi perinteisiin nojaaminen tarkoittaa aikaisempien klassisten piirteiden sitomista murrosajan kokemuksiin. Eräät 1900-luvun lopulla syntyneet tendenssit alkavat itse asiassa löytää lopullista muotoaan vasta uusimmassa kirjallisuudessa. Runoudessa huomattavin piirre on muodon muuttuminen. Vapaa mitta yleistyi Suomessa aikaisemmin kuin Virossa, jossa vielä 1990-luvullakin oli tavallista, että nuori taiteilija noudatti runoissaan tiukkaa runomittaa loppusointuja unohtamatta. Nykyään tämä ei ole missään nimessä tavallista, mutta kylläkin mahdollista. Esimerkiksi **Eda Ahi** julkaisi vuonna 2012 muotokieleltään klassisen esikoiskokoelmansa, joka sai runsaasti myönteistä huomiota. Tämä huomio taas selittyy sillä, ettei esikoiskirjailijalta enää edes odoteta klassisen muotokielen hallintaa.

Vapaan mitan leviämistä ei tulisi suoranaisesti liittää internetiin, vaikka Virossa onkin viime aikoina keskusteltu siitä, miten Facebook-kirjoituksia ”murretaan” säkeiksi ja esitetään myöhemmin runoina. Tällaisiin teksteihin voi todella aika ajoin törmätä, mutta ainakaan vielä ei voida puhua mistään suuresta internetin aikaansaamasta runouden muutosvaiheesta, vaan virolainen runous on luonut omat perinteensä täysin siitä riippumatta. Sen sijaan tekstien levittämismahdollisuudet ja kirjallisten yhteisöjen järjestäytyminen ovat viime aikoina muuttaneet muotoaan.

Jos runous siis on alkanut taas lähestyä perinteitä, millä tavalla tämä ilmenee? Lyhyesti sanottuna siten, että runouden kielestä on tullut staattisempaa ja yleisinhimillisistä arvoista puhutaan enemmän. 1900-luvun lopussa viljeltiin sanaleikkejä, huomiota kiinnitettiin enemmän kieleen ja vähemmän ihmiseen. Näyttää siltä, että humanistinen katsantokanta palaa 2000-luvun virolaiseen runouteen kahtena pienenä ja perättäisenä aaltona. Aivan uuden vuosituhatvuotien alussa syntyi yhteiskuntakriittisen runouden aalto, johon osallistui monia tämän hetken keskeisistä runoilijoista, kuten karhean proosamaista tyyliä viljelevä **fs** ja beat-runoudesta vaikutteita imenyt **Jürgen Rooste**. Viime vuosina suoranainen poliittinen julistus tai yhteiskunnan kipupisteiden osoittaminen vaikuttaisi jääneen runoudessa vähemmälle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita ihmisten poliittisen aktiivisuuden hiipumista – pikemminkin voisi ajatella, että viime vuosikymmenen yhteiskunnallisesti osallistuva runous muokkasi maastoa valmiiksi 2010-luvun alun ”ruohonjuuritason” kansanliikkeille. Osallistuvan runouden taantuminenkin on suhteellista, sillä käsitys ihmisen yhteisöllisestä luonteesta ei ole kadonnut kirjallisuudessa mihinkään. Yleisistä tendensseistä puhuttaessa voidaan kuitenkin todeta, että yhteiskuntakriittisen runouden aaltoa on viime vuosina seurannut luonteeltaan henkilökohtaisemman ja intiimimmän runouden uusi nousu. Tälläkin ilmiöllä on runsaasti ilmenemismuotoja ja -mahdollisuuksia, ja jos sille ylipäätään on mahdollista määritellä jokin polttopiste, sitä voisi ehkä hakea siitä poeettisesti tasapainoisesta tyyllilajista, jota Viron

tunnetuimpiin kirjailijoihin lukeutuva **Jaan Kaplinski** on edustanut jo pidemmän aikaa. Hänen runoutensa heijastelee kielellistä toimintaa, mutta siinä on tilaa myös henkilökohtaisille tunteille ja ihmisyyden selittämiseen ja ymmärtämiseen. Kaplinski on viime vuosina julkaissut enemmän runoutta Kaakkois-Virossa puhuttavalla vörun kielellä kuin viron kirjakiielellä. Tämä saattaa yllättää lukijat, mutta vörunkielinen runous itsessään ei ole mitenkään yllättävä ilmiö. Kielivähemmistöt ovat viime vuosina jatkaneet esiintuloaan virolaisessa kirjallisuudessa vörun- (**Kauksi Ülle, Contra, Jan Rahman** jne.) ja venäjänkielisen (**Igor Kotjuh, P. I. Filimonov** jne.) kirjallisuuden johdolla.

Uuden traditioon tukeutuvan runouden lukijoilla on varaa valita useiden tasavahvojen mahdollisuuksien väliltä.

Esteettisiä ja yleviä elämyksiä arvostavat lukijat avaavat **Doris Karevan, Indrek Hirvin** tai **Kristiina Ehinin** runokokoelman, maanläheiseen virolaisuuteen viehtynyt runouden ystävä ei hylkää vanhaa mestaria **Mats Traatia**, ihmisen psykologisen olemuksen syvyyksiä etsivä perehtyy **Eeva Parkin** tai **Ene Mihkelsonin** tuotantoon.

Mihkelsonin viimeisimmän kokoelman *Torn* ("Torni") omalaatuinen katkonaisuuteen perustuva poetiikka, ironisuus ja sosiaalinen temperamenttisuus, jotka liikkuvat vahvasti henkilökohtaisella tasolla, eivät tosin vaikuta tavanomaisilta tai perinteisiltä. Rajanveto on kuitenkin suhteellista ja jos tarkastellaan Mihkelsonin tuotannon muuttumista uran varrella, voidaan joka tapauksessa väittää, että osittaista lähestymistä traditioon on tapahtunut. Vanhemman polven

kirjailijoista juuri Kaplinski ja Mihkelson näyttävät olevan ne, joilta saatuja impulsseja monet nuoremman polven kirjailijat pitävät merkityksellisinä. Nuoremmat ovat kyenneet käyttämään vaikutteita luovasti omassa tuotannossaan – tästä hyviä esimerkkejä ovat **Carolina Pihelgas** ja **Maarja Pärna**.

Vapaa mitta, kaplinskimainen jatkuvuuden etsintä ja mihkelsonmainen katkonaisuus ovat siis kaikki omalla tavallaan runouden kielen murrosajoista nykykirjallisuuteen siirtyneitä ilmiöitä. Myös radikaali henki on ehdottomasti kantautunut ajassa eteenpäin – uusien aikojen tullessa se ei ole koskaan kadonnutkaan, vaan löytänyt itselleen selkeämmät puitteet. Uusien puitteiden löytäminen taas saattaa johtaa vanhojen rikkomiseen. Viime vuosisadalla esimerkiksi vallitsi varsin tarkkarajainen käsitys naisten kirjoittamasta runoudesta. Nyt kuva on muuttunut, eikä pelkästään Mihkelsonin, vaan myös monien häntä nuorempien kirjailijoiden ansiosta. Nainen ei välttämättä kirjoitakaan kauniisti sointuvia säkeitä luonnosta ja rakkaudesta, vaan hän voi olla myös älyllisesti terävä ja haastava. Erityisesti **Triin Soometsin, Elo Viidingin** ja **Maarja Kangron** runous on onnistunut horjuttamaan vanhoja stereotyyppioita. Miesrunoilijoista ennakkokäsitysten kimppuun on käynyt voimallisimmin **Kivisildnik**, yksi skandaalinkäryisimmistä virolaiskirjailijoista, joka on viime aikoina yllättänyt ennen kaikkea raivaamalla itselleen tilaa ns. virallisissa kirjallisuuspöytäkirjoissa. Hänestä on myös tullut yksi Viron merkittävimmistä runouden kustantajista.

Radikaalisti rajoja rikkova runokieli elää ja välittyy sekä kirjallisesti että suullisesti. Kummassakin tapauksessa voidaan runouden tekijöiden osalta puhua myös oman, runokielen uudistumista lakkaamatta generoivan nichen löytämisestä. Esimerkiksi **Jaan Malin** (esiintyjänimi Luulur), yksi avantgardistisen auditiivisen runouden johtohahmoista, on löytänyt paikkansa poetry slamistä, jonka tapahtumia hän myös ahkerasti järjestää.

Kalju Kruusan ja **Aare Pilvin** runoudessa yhdistyvät ihmisen kielenkäyttö- ja kirjoitusprosessien tutkiminen, hillitty leikillisuus, intiimiys ja vivahteikas ympäristön havainnointi. Siinä missä Malinin luomistyö perustuu suoraan surrealistisen kirjallisuuden periaatteisiin, Kruusan ja Pilvin runouden tausta on moni-ilmeisempi. Osaltaan tähän on vaikuttanut kummankin työskäntäjä. Pilv on viime aikoina käänttänyt lähinnä venäläistä kirjallisuutta, Kruusasta on tullut yksi Japanin uudemman runouden huomattavimmista tuntijoista Virossa.

Perinteiden ja uudistusten suhde saattaa näyttää päällisin puolin yksinkertaiselta, mutta mitä lähempää sitä tarkastelee, sitä monitahoisemmaksi se muuttuu. Väitin edellä, että viime vuosina vallankumouksellisuuden painoarvo runoudessa on vähentynyt, perinteiden kasvanut. Ensi näkemältä vaikuttaa siltä, että **Hasso Krullin** tuotanto sopisi malliesimerkiksi kehityksestä. Krull oli 1990-luvun kirjallisen avantgardismin johtohahmo ja näkyvä kirjallisuuskriitikko. Viime aikoina hänen kiinnostuksen kohteensa ovat kytkeytyneet yhä tiiviimmin perinteisiin ja traditioihin, aivan kuten esittämieni

väitteiden nojalla on odotustenmukaista. Traditionaalisuus saattaa kuitenkin ilmentyä hyvin epätraditionaalisesti ja saada runoudessa eriskummallisia muotoja. Esimerkiksi vuonna 2004 Krull sai valmiiksi runomittaan seipitetyn eepoksen *Meeter ja Demeeter* (suom. *Meter ja Demeter*, 2009) – teoksen, jonka ilmestymistä voi uudemman runouden perinteiden valossa pitää hyvin yllättävänä. Eepoksen jälkeen häneltä on ilmestynyt näennäisesti perinteisiä runokokoelmia, joista voi huolellisesti tutkimalla kuitenkin löytää varsin erikoisia konseptioita tai kätkeytyä yllätyksiä.

Traditio voi siis sulkea sisäänsä uudistuksia ja uudistukset voivat välittää eteenpäin traditioita. Tämä mahdollisuuksien paljous kuuluu kieleen, josta Krull on runoillut näin: niin paljon / alkaa kielestä. Mutta kummasta päästä / sitä pohtia? / Haaroiva kieli / on terävä ja avaa aina uusia / aloja, saloja. Virolaisessa runoudessa riittää keskustelun ainesta, mutta itse kunkin on parasta vakuuttua itse siitä, että aina uusia aloja ja saloja avaava kieli elää virolaisessa runoudessa vahvana. Virolainen runous on löytänyt tiensä kirjoihin ja internetiin, Viroon ja muille maille, ja voimme olla varmoja siitä, että se on löytämisen arvoista.

Suomennos Petteri Aarnos

Juhani Salokannel suosittelee

Karl Ristikivi

HINGEDE ÖÖ

Eesti Kirjanike Kooperatiiv 1953

Vuonna 1953 pakolaisuudessa Ruotsissa ilmestynyttä teosta voi pitää Viron kirjallisuuden ensimmäisenä modernina romaanina; se luo jatkuvien ja vaihtelevien epävarmuuksien unenomaisen todellisuuden. Ihmisen eksistentiaalistista kauhua tässä oudoksi käyneessä maailmassa alleviivaavat lukujen alussa olevat mottorunot – ne ovat **Uuno Kailaalta**. Ristikiven laajassa tuotannossa teos on ainoa laatuaan. Se on suomennettu tiettävästi useaan kertaan, mutta käännökset ovat jääneet julkaisematta. Olisiko uuden yrityksen aika?

Mati Unt

TÜHIRAND

Kokoelmassa Mattias Ja Kristiina, Eesti Raamat 1974

Kogutud Teosed 3. Osa, Hermes 2009

Tämä vuonna 1972 ilmestynyt pienoisromaanin kuva muutamien nuoren kesätunnelmia kaikkine tuohon ikä- ja aikakauteen liittyvine rakkaussuruineen ja epätoivoineen. Sekä tämä aihe että sen kuvaustapa ovat yhtä

mukaansatempaavan rentoja ja spontaaneja kuin meillä elokuva *Käpy selän alla* tai **Pentti Saarikosken** tuon saman ajan proosa.

A. H. Tammsaare

TOTUUS JA OIKEUS

Suom. Juhani Salokannel, Otava 2002–2013

Tätä en voi välttää: Tammsaaren romaani minun on pakko liittää kolmen suosikin luetteloon. Olen kyllä yrittänyt vastustaa, sillä yrittäessäni lukea vuosina 1926–1933 ilmestynyttä *Totuutta ja oikeutta* nuorempana minua uuvuttivat pitkät pohdiskelut ja polveilevat keskustelut. Niin ne uuvuttivat aikalaiskriitikoitakin. Mutta sitten oikukas ja improvisoivan tuntuinen kerrontatapa hurmasi, ja syventymisen teokseen avasi sen suuret linjat, kokonaisen elämänfilosofian, ja johti minut kestävään ihailuun.

Indrek Hargla

Nimeni on **Indrek Hargla** ja toista nimeä minulla ei ole. Synnyin vuonna 1970 Tallinnassa, mutta pidän itseäni tarttolaisena. Asuin Tartossa suurimman osan nuoruusajastani ja valmistuin Tarton yliopiston oikeustieteellisestä tiedekunnasta. Toimistossa istumisen vastapainoksi aloin vuonna 1998 kirjoittaa tieteiskirjallisuutta. Siitä lähtien on kunnianhimoni kohdistunut ainoastaan kirjallisuuteen. Ensimmäinen tieteisnovelleja sisältämä kokoelma Nad tulevad täna öösel ("Ne tulevat yöllä") ilmestyi vuonna 2001. Minulta on usein kysytty, miksi rupesin kirjoittamaan tieteiskirjallisuutta, mutta en osaa kertoa mitään järkevää syytä. Se tuntui vain kiinnostavalta. Tieteiskirjallisuutta oli tuolloin Virossa vähän. Sitä pidettiin, ja pidetään yhä, muita huonompana kirjallisuudenlajina. Tieteiskirjallisuus kuitenkin edellyttää, että kirjailija keksii jotain jännittävää ja tutkii perinpohjaisesti aihepiiriä. Hän ei voi vain puhua omasta jokapäiväisestä elämästään. Lukijalle on tuotettava uusi ja omaperäinen



Indrek Hargla

ympäristö, lukija on saatava kokemaan jotain vierasta ja kummallista. Hyvä tieteiskirjailija panee lukijan ihmettelemään. Nämä ovat vaikeita tehtäviä.

Koska tieteiskirjallisuuteni sijoittuu lähinnä menneisyyteen ja historiallista rikoskirjallisuutta ei Virossa ole aikaisemmin kirjoitettu, en ollut kovinkaan yllättynyt kun vuonna 2008 löysin itseni luonnostelemasta rikosromaanin, jonka tapahtumat sijoittuvat vuoden 1409 Tallinnaan. Tähän päivään mennessä on apteekkari Melchiorin murhamysteereitä ilmestynyt neljä, viides tulee kesällä.

Kirjoittamisesta en erityisesti osaa kertoa. Jostain vain tulee idea ja toivon, että se kiinnostaa muitakin. Sitten vain pakotan itseni kirjoittamaan. Tarina kasvaa ja se alkaa elää omaa elämäänsä. Kirjailija tuntee itsensä kanavaksi, joka vain välittää tuon jossain olemassaolevan tarinan. Sekaan mahtuu toki myös kosolti yhdistelyä ja insinöörityötä.

Melchioreita kirjoittaessani opin koko ajan itse keskiajasta. Mielestäni se on aina ollut kummallisen inspiroiva ajanjakso. Paljon inspiroivampi kuin nykyaika, joka tuntuu jotenkin epäolennaiselta, kuin välipysähdys merkityksettömällä asemalla. Minusta tuntuu, että keskiajalla ymmärrettiin ihmisenä olemisesta jotain tärkeää ja salaista, joka ei ole periytynyt nykyaikaan. Sitä jotain minä kovasti etsin.

Apteekkari Melchior ja katoilla tanssija

Suomentanut Jouko Vanhanen

TÄTÄ KERTOMUSTA MELCHIOR kertoi pojalleen tavallisesti joulun aikaan, silloin, kun raatihuoneentorilla pärisytettiin rumpuja, kuulutettiin joulujuomingit, sytytettiin kokot ja kuuset ja tanssittiin niiden ympärillä, silloin, kun jonglöörit ja silmäkääntäjät tekivät ihmetemppujaan, villikarjut pistettiin vartaaseen, oluttynnyrit vieritettiin esiin ja musikantit vinguttivat säkkipillejään. Oli tapaninpäivä, 26. joulukuuta, tahi velkojen maksun päivä, minä vanha kansa sen muisti. Aikoinaan, kun nuori Melchior oli ensimmäistä kertaa kysynyt isältään, miksi tämä ei tule juhlimaan muun kaupungin väen kanssa, miksi hän jää vain kotiin kyhjöttämään takan eteen ja naukkailemaan katkeraa apteekkijuomaa, vaikka niin nuoret kuin vanhat, köyhät ja rikkaat, miehet ja naiset rientävät raatihuoneelle ja ovat iloisia, että pimeys alkaa väistyä ja Vapahtaja on syntynyt, vanha Melchior oli apeana puistanut päätään ja sanonut, että hänen sielussaan asui sinä päivänä vain suru ja tuska.

Silloin Melchior Melchiorin poika kuulikin ensimmäistä kertaa tarinan siitä, miksi heidän apteekkinsa oven päällä riippui kuva tytöstä, joka tanssi kattojen yllä. Ja se tarina alkoi aina sanoilla: ”Lutgarda katosi tapaninpäivänä, ja tapaninpäivänä hänet nähtiin uudestaan, mutta kukaan ei tiennyt, että se oli hän, koska kaikki olivat hänet unohtaneet.”

Lutgardan tapaus oli sattunut sinä murheen vuonna, jona kauhea tauti runteli kaupunkia. Tuoni niitti ankarasti satoaan, eikä sitä vastaan ollut mitään lääkettä. Kuolema vei valikoimatta niin sylilapsia kuin harmaahapsiakin, niin pormestareita kuin köydenpunojiakin, niin vartiosotilaita kuin yleisiä naisiakin. Mutta juuri silloin, myöhään syksyllä, kun jo pelättiin, ettei löydy enää kuolinkellojen soittajia eikä vainajien surijoita, vuoden pimeimpänä aikana, Tuoni oli armahtanut Tallinnaa, poistunut ja jättänyt jälkeensä routaiseen maahan kaavitut matalat haudat ja niin paljon surevia, ettei tässä kaupungissa ollut heitä koskaan samaan aikaan niin paljon nähty.

Yksi surijoista oli kauppias Jost Düntzel, jolta kuolema oli vienyt nuoren vaimon Yrmelin. Jost oli ollut avioituessaan neljäkymmenen ikäinen, ja kaikki luulivat, että hän jääkin poikamieheksi hamaan elämänsä loppuun asti. Mutta eräällä Danzigin-matkallaan hän oli tavannut kauppakumppaninsa nuoren tyttären Yrmelin, kosinut tämän vaimokseen ja tuonut Tallinnaan. He olivat olleet kaupungin onnellisin aviopari, ja heidän rakkaudestaan iloitsivat jopa ne, jotka tavallisesti juoruavat ilkeästi, kun rikas iäkäs mies tuo nuoren morsiamen taloonsa. Jost rakasti vaimoaan pyhän

intohimoisesti, kattoi hänet kullalla, kirjoitti runoja ja lauloi lauluja hänen kauneutensa ylistykseksi. Hän osti uuden talon ja ryhtyi rakentamaan kolmatta kerrosta sen päälle, osti vaimolleen turkiksia, mekkoja ja koruja, ja hankki merten takaa herkkuja, jollaisia vain aatelisrouvat nauttivat. Jost sai neljäkymmenvuotiaana vastarakkautta puolet nuoremmalta neidolta, joka oli kauniimpi kuin Pyhä Ursula, ja se pani hänen elämänsä humalluttavasti väräjämään. Mutta heidän onnensa ei kestänyt kauan, sillä syksyllä Yrmel sairastui. Jostia ei nähty enää satamassa eikä Suuressa killassa, vaan aina kirkossa, jossa hän järjesti Yrmelille esirukouksia. Hän eli vaimon sairastuon vierellä, ja sen huoneen ikkunasta kajastui kynttilän valo niin päivin kuin öin.

Yrmel kuoli kuulemma hiljaisesti, käsi miehensä kädessä ja huulet hänen huulillaan. Pappi myöhästyi hänen kuolinvuoteeltaan, mutta Yrmel oli ripittäytynyt jo monta viikkoa aikaisemmin, kun tohtori ei antanut hänelle enää toivoa. Aviopuolison rakkaus oli kuitenkin pitänyt hänet vielä hengissä, ikkunasta näkyvä kynttilänvalo kertoi sen. Mutta mikään ei auttanut, yhtenä yönä se kynttilä sammui.

Yrmel haudattiin joulun aikaan Nigulisten kirkkoon suureen sarkofagiin, ja Jost tilasi hänelle ikuisen sielunmessun. Yrmel oli yksi viimeisistä, jonka tauti vei mukanaan – näytti siltä kuin Tuoni olisi saanut tyydytyksensä otettuaan tuon hurskaan ja onnellisen sielun eikä enää kiusannut Tallinnaa. Mutta Yrmelin kuoleman jälkeen kauppias itse sairastui surumielisyyden tautiin ja kävi apteekissa ostamassa lisää

rohtoja, aina vain erikoisempia ja kalliimpia – hän tahtoi milloin teriäkiä ja anista, milloin arseenia.

Jo ennen Yrmelin hautajaisia, tapaninpäivänä, oli raatihuoneentorilla sytytetty kuusi, raati oli kuuluttanut juomingit alkaneeksi, kutsunut karhunkesyttäjiä ja jonglöörejä, antanut metsästä villisikoja ja paistaa niitä vartaissa. Kuolleille kuuluivat nyt esirukoukset, Jumalan rakkaus ja enkelten huolenpito, elävien oli aika kokea maisia iloja. Kaupunki oli selvinnyt. Mitä koettelemuksia sille sälytetäänkin, kaupungin on ne kestettävä, ja kaupunki voi kestää vain ihmisissä, jotka haluavat kiittää ja iloita.

”Silloin minäkin menin kaduille tanssimaan ja laulamaan iloisten mustapäiden kanssa”, vanha Melchior kertoi. ”Ja sinä päivänä puhuin viimeistä kertaa Lutgardan kanssa, tytön kanssa, joka oli kuin syntynyt maan ja taivaan välille ja joka katosi.”

”Oliko se Jumalan ihme, isä?” Niin oli nuori Melchior ensimmäisellä kerralla kysynyt, mutta enää hän ei kysynyt, sillä hän tiesi vastauksen. Ja hän tiesi, että isä halusi kertoa tarinansa juuri joulun aikaan, se oli hänen hyvityksensä ja lunastuksensa. Lutgarda oli ollut riikalaisen jonglöörin Gunardin tytär, ja apteekkari oli rakastanut Lutgardaa, kaikki tallinnalaiset olivat rakastaneet häntä. Lutgarda itse oli ihme, hän oli ihmeellisin nuorallatanssija, joka koskaan oli nähty; hän oli sorja, valkotukkainen tyttö, joka tanssi katoilla ja haihtui ilmaan.

”Sinähän tiedät kertomuksen Pyhästä Lutgardasta, joka asui monta sataa vuotta sitten Flanderissa”, vanha Melchior jatkoi sitten. ”Hänet lähetettiin lapsena luostariin, koska hänet jätettiin ilman perintöä, mutta sitten Vapahtaja itse ilmestyi hänelle näyssä ja näytti omia haavojaan. Ja kun tyttö rukoili, hän rukoili aina yhdessä Jeesus Kristuksen kanssa, ja veri vuoti hänen ruumiistaan, hän nousi ilmaan ja levitöi, ja monet näkivät sen. Hän eli nunnien parissa kolmekymmentä vuotta, hänelle oli annettu lahja lääkitä ja ennustaa. Yksitoista vuotta lyhyestä elämästään hän oli sokea.”

”Ja rukoillessaan hän lensi ilmassa?”

”Niin kerrottiin. Ja Gunard olisi aivan kuin nähnyt tulevaisuuteen antaessaan ainoalle tyttärelleen nimeksi Lutgarda ja luovuttaessaan hänen sielunsa tuon pyhimyksen suojelukseen. Kun Lutgarda käveli köydellä, monet luulivat näkevänsä ihmeen ja uskoivat, että ylhäällä ilmassa leijuu enkeli eikä nuori tyttö. Niin hentoinen Lutgarda oli, niin nopea ja kevytjalkainen, eikä hän kävellyt vain köysillä, jotka vedettiin raatihuoneen ja pakkahuoneen välille, vaan hän hyppäsi köydeltä toiselle, tanssi huilujen säestyksellä ja loikkasi toisinaan köysien yläpuolelle, katoille, ja silloin hänellä oli aivan kuin siivet selässä.”

Lutgardan nähtiin harjoittelevan usein tasapainoilua katoilla, kapuavan yhdestä talonpäädyistä toiselle, hyppäävän yli katujen. Kerran hän oli tanssinut jopa Pyhän Hengen kirkon katolla. Niin häntä kutsuttiinkin: tyttö, joka tanssi katoilla.

”Siellä ylhäällä on vapaus”, Lutgarda oli kerran sanonut Melchiorille. ”Siellä olen vain minä, katot ja vapaus. Kukaan ei voi kieltää tai käskää minua. Voin mennä minne haluan. Lennän kaupungin yllä, näen kaikki ja kaiken. Tallinna on ylhäältä niin kaunis – siellä ei ole likaa, vaan kaikki on puhdasta, ja siellä minä rakastan tätä kaupunkia eniten.”

”Ja sen joulun aikaan”, Melchior kertoi tarinaansa vuosi vuodelta eteenpäin, ”Lutgarda tanssi pakkahuoneen katolta Pyhän Hengen talojen päätyyn ja katosi savupiipun taakse. He olivat suunnitelleet asian niin, että tyttö juosta kirmaisee katoilla torin ympäri ja ilmestyy sitten uudestaan esiin raatihuoneen katolla, aivan kuin enkelit olisivat häntä kantaneet. Mutta hän ei ilmestynyt, hän oli haihtunut aivan kuin ilmaan, ja Gunard oli murheen murtama. Häntä tietenkin etsittiin, epäiltiin hänen pudonneen kuoliaaksi jonnekin talojen väliin, mutta hänen ruumistaan ei löydetty. Ja sitten hänet unohdettiin. Olihan hän vain nuorallatanssija. Gunard lähti ryhmineen pois Tallinnasta eikä tullut enää koskaan takaisin.”

”Mutta hänet nähtiin vielä kuitenkin”, nuori Melchior mutisi.

”Kyllä ja ei. Seuraavana vuonna, tapaninpäivänä, Nigulisten lukkari sanoi nähneensä illalla Yrmelin sarkofagin päällä istuvan tytön, joka oli ojentanut käsiään häntä kohti. Miesparka oli säikähtänyt hirveästi ja jähmettynyt pelosta suolapatsaaksi. Hän vannoi Jumalan kielen, että sitten se haamu oli noussut ilmaan ja jäänyt ilmaan roikkumaan kuin hirtetty. Lukkari ei uskaltanut mennä kirkkoon moneen

päivään. Kuulin vielä yhden ihmisen puhuvan apteekissa, että he ovat nähneet tytön Nigulisten katolla.”

Apteekissa kuulee paljon kaikenlaista, Melchior opetti poikaa. Siellä oppii erottamaan, mikä on tyhjämpäiväistä löpinää ja mikä tosipuhetta ja minkä taakse kätkeytyy todellinen pelko. Useat ihmiset olivat kertoneet apteekissa ympyrästä, joka oli piirtynyt itsestään heidän jäätyneeseen ikkunaan. Ne ikkunat olivat olleet talojen yläkerroksissa, ja aivan kuin jonkun näkymätön sormi olisi piirtänyt niihin ulkopuolelta ympyrän. Teurastajan vaimo kertoi nähneensä, aivan kuin jonkun henkäisy olisi äkkiä sulattanut huurteen ikkunasta – aivan kuin siihen puhaltamalla. Mutta eihän siellä ulkona katolla voinut olla ketään! Ja sitten vielä erään raatiherran tytär oli nähnyt jonkun sormen piirtävän jäätyneeseen ikkunaan.

”Kun pyysin häntä piirtämän sen, hän piirsi kolmion, sen alle kaksi viivaa ja niiden päähän pienen ympyrän, josta nousi ylös yksi viiva. Mitä siitä arvelet, poika?”

Nuori Melchior oli tiennyt jo kauan aikaa, mitä siitä piti arvella, vaikka hän aina tunnustikin, että olisi ensi näkemältä pitänyt sitä kenties kattotornina.

”Mutta kultaseppä Clotzin rouva vakuutti, että hänen ikkunastaan oli alkuillasta katsonut sisään tytön kasvot, ja ne olivat olleet kalman kasvot, kalpeat ja kylmät ja ihmeellisen pienet, aivan kuin niistä olisi näkynyt vain kaistale. Mutta silmät olivat kuumat, täynnä kauheaa tuskaa ja ahdistusta, ja huulet olivat äänettömästi kuiskineet. Rouva oli pyörtynyt

saman tien, mutta käskenyt myöhemmin miestänsä muuraamaan umpeen sen yläkerran huoneen oven, ettei kukaan voisi enää nostaa jalkaansa sinne. Kun kuulin noita juttuja, aloin tajuta, että kaikki nuo näyt oli nähty talojen yläkerroksissa.”

”Aivan kuin jonkun sielu vaeltaisi katoilla”, nuori Melchior sanoi nyökäten.

”Ja sitten en voinut olla ajattelematta, että kaikki nuo talot muodostivat suorastaan puoliympyrän raatihuoneentorille. Kaikki ne sijaitsivat sillä reitillä, jota Lutgardan piti noudattaa, jos hän aikoi pakkahuoneen katolta raatihuoneen katolle. Ja en voinut olla ajattelematta sitäkään, että kauppias Jostin talo on myös siellä raatihuoneentorin länsilaidalla, se sama talo, jonka kolmannen kerroksen rakentaminen jäi kesken.”

Jost kävi edelleen jatkuvasti apteekissa ja halusi arseenia ja etikkaa, voimakkaita yrttisalvoja ja nardusöljyä, ja kun hän tahtoi mirhamia ja suitsuketta, Melchior alkoi aavistaa hirveän totuuden. Mirhami ja frankinsensi olivat kauhean kalliita aineita, eikä kenelläkään Tallinnassa ollut varaa niitä ostaa. Tiedämmehän me kaikki, että yksi kolmesta kuninkaista toi mirhamia lahjaksi Jeesus-lapselle, ja sen ihmeellinen väki tunnetaan jo ammoisista ajoista. Mirhamilla voi lääkitä haavoja ja siitä voi tehdä voiteita, jotka parantavat ihon sairauksia, ja jos sillä voitelee kuolleen ruumista, se säilyttää elävän kehon tuoreuden ja torjuu pahan löyhkän.

Apteekkari pohti tyttöä, jonka lukkari oli nähnyt Yrmelin hautakiven päällä, pohti niitä viestejä, joita kattojen haamu näytti kaupungin väelle lähettävän, ja kuninkaan lahjoittama mirhami johdatti hänet salaisuuden ratkaisuun. Yhtenä yönä hän hiipi Nigulisten kirkkoon, vieritti kannen Yrmelin sarkofagin päältä ja valaisi kynttilällä hautaa. Sitten hän oli langennut polvilleen, rukoillut ja kiittänyt pyhimyksiä. Sillä vasta silloin hän oli saanut vahvistuksen tiedolleen.

Yrmelin sarkofagissa lepäsi kuolinkääreisiin kiedottu Lutgarda.

Yrmelin hautajaisissa hänen kasvojensa kohdalta oli leikattu vain pieni kaistale liinasta, eikä kenenkään päähän edes pälkähtänyt, ettei tuo hento ruumis ollutkaan Yrmel, vaan onnettomasti kadonnut nuorallatanssija. Nuorten neitojen kasvot voivat olla niin samannäköiset, varsinkin jos heidän silmänsä ovat suljetut eikä hiuksia ole näkyvissä.

Lutgardan ruumista kuolema ei ollut koskettanut, hän lepäsi haudassaan aivan kuin jumalallisen ihmeen kautta raikkaana ja elämää tulvivana. Hänen silmänsä olivat apposen auki, vasemmalla poskella oli kyynel, ja katse pakahtui sanattomasta pyynnöstä.

Melchior oli ottanut tehtäväkseen täyttää tuo pyyntö, sillä nyt hän tiesi totuuden. Hän tiesi, mitä oli täytynyt tapahtua: Jost ei ollut tyytynyt vaimonsa kuolemaan, hän ei ollut löytänyt itsestään voimaa jättää hyvästit tämän ruumiille. Yrmelin täytyi jäädä hänen luokseen niin nuorena ja kauniina kuin oli eläessään ollut – niin mies oli päättänyt ja hyljännyt ruumiin

hautauksen kristityn ihmisen tavoin. Jost oli jostain lukenut ruumiin säilyttämisen taidosta, mutta ne olivat väkeviä salaisuuksia, jotka oli tarkoitettu vain valituille, eikä tavallinen kuolevainen tohtinut saada niitä koskaan tietoonsa. Jost oli kuitenkin astunut tuolle kielletylle polulle. Yrmel oli kuollut aikaisemmin kuin Jost oli ilmoittanut. Hän oli nostanut Yrmelin ruumiin kuivamaan keskeneräisen talon kattotuolien väliin, koska oli lukenut, että niin täytyi tehdä, ja sen riippuvan ruumiin Lutgarda olikin sattumalta nähnyt juostessaan yli kattojen. Salaisuuden säilyttämiseksi Jost oli tappanut nuorallatanssijan ja tajunnut saman tien, että hän voikin käyttää tämän ruumista Yrmelin sijasta hautaamiseen. Näytti siltä, aivan kuin kohtalo itse olisi hyväksynyt hänen kauhistuttavan aikeensa. Lutgarda katosi ja unohdettiin.

Mutta hänen sielunsa ei kadonnut eikä unohtanut.

Jumala oli antanut Lutgardan ruumiin säilyä ihmeellisellä tavalla niin kauan, kuin neidon sielu taisteli vääryyttä vastaan. Jäätyneisiin ikkunoihin kummallisella tavalla ilmestyneiden piirrosten täytyi tarkoittaa Yrmelin kuivamaan ripustettua ruumista. Lutgardan näkymättömän sormen oli täytynyt piirtää hirttosilmukka. Tuo onneton sielu halusi ilmoittaa kuoleman takaa, kuka todellisuudessa oli haudattu Yrmelin hautaan, eikä se suonut hänelle rauhaa.

Melchior oli sitten astunut raadinoikeuden eteen ja syyttänyt Jost Düntzeliä katoilla tanssineen tytön tappamisesta. Niin hän oli täyttänyt Lutgardan pyynnön, niin hän oli auttanut kahta sielua saamaan rauhan.

Oikeudenpalvelijat löysivät Yrmelin mätänevän ruumiin Jostin talon ullakolta. Mikään voitelu ei ollut auttanut, ei arseeni, etikka, nardusöljy eivätkä muut salvat. Yrmelin kauneudesta ei ollut jäänyt mitään jäljelle, hänen ruumiinsa rapautui ja sitä mukaa rapautui myös Jostin järki. Silloinkin kun Yrmelin ruumis vietiin haudattavaksi siunattuun maahan, hän ryömi kuolinvankkureiden takana ja puhui vaimolleen aivan kuin tämä olisi vielä elossa, itki ja pyyteli anteeksi, että hautaa tämän elävän ruumiin. Jost uskoi, että vaimo odotti lasta, hän puhui myös tämän syntymättömän pojan kanssa, lupasi seurata heitä ja kirosi raadinoikeuden ja apteekkarin. Ennen oikeudenkäyntiä hän hirtti itsensä samaan paikkaan, jossa hän oli kuivattanut Yrmelin ruumista.

”Dominikaanit hautasivat Lutgardan ruumiin Katariinan kirkkoon ja avasivat hänen hautansa uudestaan viiden vuoden kuluttua. He toivoivat, että kuolema ei olisi edelleenkään koskenut hänen ruumiiseensa, mutta niin ei ollut käynyt. Tallinna ei saanut itselleen omaa pyhimystä. Kun Lutgardan sielu oli päässyt rauhan valtakuntaan, se hylkäsi lopullisesti oman tomumajansa ja antoi sen mennä kaiken katoavan tietä.” Niin Melchior lopetti tarinansa, ja se oli paikka, jossa hänen poikansa piti kysyä:

”Etkö sinä kertonut kenellekään kyyneleestä Lutgardan kasvoilla, kun avasit Nigulisten sarkofagin?”

”Se oli pisara mirhamin pihkaa, joka murentui kourassani. Ei mikään maallinen voima olisi voinut toimittaa sitä Lutgardan kasvoille. Ja silloin muistin, että sen kuninkaan nimi, joka toi

mirhamia lahjaksi Jeesus-lapselle, oli Melchior. Niin olen yhden kerran elämässäni kokenut todellisen ihmeen, ja sitä minä pidän merkkinä pyhimysten antamasta lunastuksesta, joka suvulleni on koitunut. Maalautin kuvan Lurgardasta ja ripustin sen apteekin oven ylle, jotta kaupunki muistaisi tytön, joka tanssi katoilla.”

Ja kun Melchior lopetti tavallisesti kertomuksensa tällä kohdin, oli juhlinta raatihuoneen edustalla myös loppunut. Tallinna kävi levolle, ja jossain kaukana ja korkealla sen rauhaa valvoi myös Lutgarda, jota vanha Melchior piti suorastaan omana salaisena pyhimyksenään.

Eeva Park suosittelee

August Gailit

TOOMAS NIPERNAADI

**Toomas Nippernaati, Suom. Kerttu Mustonen, WSOY
1942**

Romaani, joka eroaa täysin muusta virolaisesta kirjallisuudesta. Nuorena olin äärimmäisen kiitollinen, tämän romaanin olemassaolosta.

Arvo Valton

TEE LÕPMATUSE TEISE OTSA

Eesti Raamat 1978

Historiallinen romaani ja yksi parhaista Tšingis-kaanin kuvauksista. Kiinnostava ja syvämietteinen.

Ene Mihkelson

AHASVEERUSE UNI

Tuum 2001

Lähihistoriamme koko rankkuudessaan. Kauttaaltaan koettu ja aistittu teos. Vaikea lukea, vaikea kirjoittaa, vaikea unohtaa.

Piret Raud

OMALLA LAPSUUDELLA ON suuri merkitys lastenkirjailijan elämässä. Minä vietin lapsuuteni taidetta ja kirjoja tulvillaan olevassa kodissa Tallinnan vanhassa kaupungissa. Leikin kavereiden kanssa vanhankaupungin kapeilla kaduilla ja romanttisten talojen sisäpihoilla. Keikuin murenevilla muureilla ja kolusin pimeillä ullakoilla.

Molemmat vanhempani olivat lastenkirjailijoita, aikansa isoja nimiä. Kodissamme vallitsi vapaa ja itsenäistä ajattelua tukeva ilmapiiri. Meillä kävi paljon vieraita, monet heistä olivat vanhempieni kollegoja. Yksi lapsuuteni lempitäreistä oli Kirsi Kunnas, joka Tallinnan-käynneillään muisti aina tuoda minulle ja veljelleni suomalaisia lastenkirjoja.

Koulussa paras aineeni oli äidinkieli ja kirjallisuus. Luokkatoverit olivat ihmeissään, kun aloinkin opiskella taidetta. Taide tuntui tuolloin mielenkiintoisemmalta kuin kielenopiskelu. Ehkä juuri siksi, että näin



Piret Raud

Kuva: Gabriela Liivamägi

kirjallisuusmaailman liian arkisena ja tavallisena, olinhan kasvanut sen keskellä.

Taidekorkeakoulussa opiskelin grafiikkaa. Lopputyössäni käytin vanhanaikaista ja nykyään vähänkäytettyä kuparikaiverrusta. Minua on aina kiehtonut mustavalkoinen graafinen maailma, pieni kuvakoko ja tarkat yksityiskohdat. Grafiikan ja kuvittamisen välillä on niin tiivis yhteys, ettei ole ollenkaan ihme, että minusta tuli lopulta kuvittaja. Kymmenen vuotta kuvitin muiden kirjailijoiden teoksia, mutta sitten halusin itsekin kokeilla kirjoittamista. Päätin osallistua lastenkirjakilpailuun, jonne työt lähetettiin nimettömänä. Minulle oli tärkeää saada tuomaristolta puolueeton arviointi käsikirjoituksestani. Jos olisin yrittänyt astua kirjallisuusmaailmaan muuta kautta, olisi kuuluisien vanhempieni nimi vaikuttanut toimittajien mielipiteeseen, ja sitä en halunnut. Yllätyksekseni voitin kilpailun.

Käsikirjoituksesta tuli kirja, joka sai erittäin hyvän vastaanoton. Tie oli auki kirjoittamiselle. Tähän päivään mennessä olen kuvittanut yli 40 ja kirjoittanut 11 lastenkirjaa. Kirjojani on käännetty englanniksi, saksaksi, japaniksi, espanjaksi, venäjäksi, latviaksi ja liettuaksi, pian niitä ilmestyy myös Unkarissa ja Brasiliassa.

Prinsessa Piipun murhe

Suomennos Katariina Suurpalo

Prinsessa Piippu eli kivan pienen talon katolla ja savutti. Haikara lensi prinsessan luo.

”Polttaminen on haitallista terveydellesi”, sanoi haikara, joka oli tehnyt pesänsä entisen moision savupiippuun. Sellaiseen, joka ei ollut päästänyt savua enää aikoihin. Haikara siis tiesi, mistä puhui.

”En voi muuta”, prinsessa murehti. ”Olen hirveän hermostunut ja siksi tupruttelen.”

”Miksi olet hermostunut?”, haikara uteli.

”Minulla on huoli”, prinsessa vastasi. ”Odotan prinssiä, olen odottanut jo vuosia. Mutta prinssi vain viipyy. Sellainen hermostuttaa.”

Haikara sääli prinsessaraukkaa ja päätti auttaa tätä. Jo seuraavana päivänä toi se nokassaan prinsessalle sammakon.

”Tässä sinulle noiduttu prinssi”, haikara sanoi prinsessalle. ”Sinun täytyy vain suudella sammakkoa ja se muuttuu silmiesi edessä ihmeelliseksi prinssiksi, joka ottaa sinut vaimokseen.”

Piippu kumartuikin sammakkoa kohti suutelu mielessään.

”Hyiii”, huusi kuitenkin sammakko. ”Tuo prinsessa haisee savulta! En halua, että se suutelee minua. Vielä vähemmän tahdon tuollaisen vaimon!” Sammakko hyppäsi katolta sireenipensaaseen.

”Olen todella pahoillani”, haikara sanoi noustessaan ilmaan. ”Vaikuttaa siltä, että sammakot eivät pidä polttamisesta.”

Prinsessa jäi yksin, hän oli kovin surullinen.

”Prinssi ei tule koskaan”, hän ajatteli ja oli oikeassa.

Mutta tuli kissa, joka heittäytyi pitkälleen katonharjalle Piipun viereen. Sitä ei häirinnyt savun haju. Piippu oli mukavan lämmin ja kissa piti siitä.

Kissa alkoi kehrätä, ja prinsessa hymyili.

”Kissa on vähintään yhtä hyvä kuin prinssi”, hän ajatteli itsekseen. ”Rakas kumppani ja ystävä loppuiäksi.”

Eikä hän enää ollut yhtään hermostunut.

Prinsessa ja pimeys

Suomennos Katariina Suurpalo

Olipa kerran prinsessa, joka pelkäsi pimeää. Tai ei oikeastaan pimeyttä itseään, vaan pimeässä lymyileviä kummituksia, jotka ovat kauheita ja pahoja. Pimeässä ei voinut koskaan olla varma, väijyikö jossain lähellä pelottava kummitus.

Prinsessa pelkäsi niin kovasti, että eräänä päivänä hän päätti kieltää pimeyden. Hän kielsi sen kaikkialla ja joka paikassa. Pimeys kiellettiin asunnoissa ja elokuvasaleissa, perunakellareissa, komeroissa ja öisillä kaduilla. Edes sängyn alla ei saanut enää olla pimeää.

Pimeydelle koitti vaikeat ajat. Sillä ei ollut enää paikkaa, mihin mennä. Hädissään se pujahti prinsessan taskuun piiloon ja oli siellä ihan hiljaa.

Prinsessa oli hyvin tyytyväinen. Kaikkialla oli valoisaa ja kirkasta. Ei yhtään pimeää nurkkaa eikä koloa, enää ei tarvinnut pelätä kummituksia.

Mutta läheskään kaikki eivät olleet yhtä iloisia pimeyden katoamisesta. Kuu ei ollut. Kuu suorastaan rakasti pimeässä kumottamista. Valoisaan aikaan sitä ei voinut tehdä. Siksi kuu meni pimeän perässä taskuun. Prinsessan pimeässä taskussa oli sanomattoman mukavaa ja kuu ajatteli kutsua ystäviään kylään. Se löysi taskusta prinsessan puhelimen, soitti tähdille ja kutsui heidät teelle. Sitten se soitti vielä pöllölle, yöperhoselle ja lepakollekin ja kutsui heidätkin.

Hetken kuluttua kaikki tulivat. Tähdillä oli mukana piirakkaa ja lepakoilla keksejä. Puhelin keitti teetä, kuu kattoi pöydän ja kaikki oli valmista juhlaa varten.

Kun prinsessa huomasi jonkun liikkuvan taskussaan, hän katsoi sinne heti. Hän oli kovin yllättynyt huomattessaan, että pimeys, kuu, tähdet, pöllö, yöperhonen ja puhelin joivat taskussa teetä ja söivät piirakkaa.

”Mitä täällä tapahtuu?” hän kysyi kulmiaan kurtistaen.

”Leppoisa teeilta”, ystävykset vastasivat ja kutsuivat myös prinsessan mukaan.

Prinsessa pujahti taskuun ja huomasi pian, että oikeastaan pimeys on aivan mukavaa. Erityisen mukavaa on olla hämärässä hyvässä seurassa. He söivät piirakkaa ja juttelivat myöhään yöhön. Lepakko kertoi jopa pari kummitusjuttua, mutta ne eivät tuntuneet ollenkaan pelottavilta, pikemminkin hauskoilta.

Lopulta prinsessan oli aika mennä nukkumaan. Lähtiessään hän sanoi pimeydelle:

”Sinua ei ole enää kielletty, voit tulla ulos täältä. Minun ei tarvitse pelätä kummituksia, kun minulla on näin paljon hyviä ystäviä pimeydessä.

Pimeys hymyili ja vastasi:

”Kummituksia ei ole olemassa, prinsessa rakas, usko minua. Kuka voisi tietää minua, pimeyttä, paremmin?

Se lennähti ulos prinsessan taskusta ja levisi yli maan. Myös kuu ja tähdet menivät takaisin taivaalle. Pöllö, yöperhonen ja lepakko lensivät koteihinsa.

Vain puhelin jäi prinsessan taskuun, mutta sillä oli nyt kaikkien numerot muistissaan. Ehkä sen joskus toistekin tekee mieli kutsua ystävät teelle.

Viro-instituutin johtaja Grete Ahtola suosittelee



Grete Ahtola

Kuva: Peeter Langovits

Rein Raud

WEND

Tuum 2008

Ensimmäinen virolainen
länkkäri. Pienessä kirjassa
kerrotaan suurista aiheista:
vapaudesta ja hyvyydestä,
rakkaudesta ja
oikeamielisyydestä.

Andrus Kivirähk

**MAAILMA OTSAS. PILDIKESI HEADE INIMESTE
ELUST.**

Eesti Keele Sihtasutus 2013

Sydämellinen ja nokkela tarina vain hyvistä ihmisistä.
Jokaista sivua lukiessa saa sekä itkeä että nauraa.

Indrek Hargla

APTEEKKARI MELCHIOR -SARJA

Suom. Jouko Vanhanen, Moreeni 2011–

Suurena dekkarien ystävänä luen Apteekkari Melchior -sarjaa
yhä uudelleen ja uudelleen. Hienoa, että niitä käännetään
ahkerasti myös suomeksi.

Mart Velsker suosittelee

Virolaisessa kirjallisuudessa on todella hyviä kirjoja varmasti enemmän kuin kolme, listani olisi voinut olla myös hyvin erilainen. Päätin valita erilaisia tekstejä, jotka ovat kaikki koskettaneet minua henkilökohtaisella tasolla, mutta ovat myös kirjallisuushistoriallisesti tärkeitä. **Tammsaaren** teos on valtavan suuri proosateksti, **Untin** hyvin pieni ja **Rummon** teos on runokokoelma.

A. H. Tammsaare

TÕDE JA ÕIGUS

**Totuus Ja Oikeus, Suom. Juhani Salokannel, Otava
2002–2013**

Paul-Eerik Rummo

LUMEVALGUS ... LUMEPIMEDUS

Loomingu Raamatukogu 1966

Mati Unt

TÜHIRAND

Kokoelmasse Mattias Ja Kristiina, Eesti Raamat 1974

Kogutud Teosed 3. Osa, Hermes 2009

Eeva Park

Olen syntynyt vuonna 1950 Tallinnassa, Mustamäen harjalla kahden kirjailijan viidenneksi lapseksi. Kirjamaailma oli siis minulle alusta lähtien ainoa ja oikeastaan liiankin itsestäänselvä vaihtoehto. Kaikki ympärilläni kirjoittivat. Minä yritin vältellä sitä ja aloin kirjoittaa vasta kokeiltuani useita muita työpaikkoja sekä toisen lapseni synnyttyä.

Ensimmäiset runoni julkaistiin suoraan kokoelmana vuonna 1983. Ja koska Neuvosto-Virossa oli tuolloin vain yksi kaunokirjallisuutta julkaiseva kustantamo, Eesti Raamat, oli täysin tuntemattoman kirjailijan julkaistavaksi hyväksytyllä käsikirjoituksella tuolloin aivan eri painoarvo ja merkitys. Proosan kirjoittamisen aloitin jonkinlaisena protestina, sillä kustantamosta sanottiin ”mitäpä runoudesta, sitähän kirjoittavat kaikki, jolla vain pysyy kynä kädessä, mutta yritäpä onnistua proosassa”. Niin yritinkin ja vuonna 1998 ilmestyi ensimmäinen proosateokseni, isoisän päiväkirjoihin perustuva *Hullu Hansu lugu* (”Hullu-Hansun tarina”).



Eeva Park

Tähän päivään mennessä minulta on ilmestynyt neljä novellikokoelmaa, kuusi runokokoelmaa, neljä romaania, yksi lastenkirja, näytelmä ja jotain muutakin. Vuonna 2013 kokosin virolaisen ja suomalaisen runouden yhteiskokoelman 8+8, johon valitsin runot ja toimin osaksi myös virontajana. Tällä hetkellä koostan valitut runot -kokoelmaa sekä kirjoitan romaania, jonka olen luvannut antaa keväällä kustantamolle.

Vuonna 2004 ilmestynyt romaanini *Lõks lõpmatuses* ("Loukku äärettömyydessä") on käännetty ruotsiksi, saksaksi, norjaksi, ja englanniksi. Novellejani ja runojani on käännetty useille kielille, myös suomeksi.

Runoja

Suomentanut Hannu Oittinen

JOULUN IHME

Nigeriassa syntynyt Saksan kansalainen kiirehtii

Lontoon-koneeseen

vatsassaan kahdeksan kiloa kokaiinia.

Hän kompuroi

jo miltei äkkirikastuneena

turvataarkastuksen ohi

astuu jo miltei onnellisena

muiden matkustajien varpaille

yskii, hyvä ettei muovinpaloja

sisältään, köhii

jo miltei lentokoneessa

ankarasti ympärilleen

vain kuullakseen,

jo miltei pelastuneena,

että lentoa on lumimyräkän vuoksi lykätty

epämääräiseksi ajaksi eteenpäin

RUUHKA TURUN TUOMIOKIRKOSSA

Piinaviikolla tikkutiistain aamuna

Viimeistä ehtoollista kuvaavan

varjoinstallaation edessä

askeleet kopisivat yli kivilattian

aivan selkäni taakse

kuten Tallinnassa ruuhka-aikana

täpötäydessä linja-autossa

joku työnsi minua eteenpäin,

hönki kuumasti niskaani,

kunnes kärsivällisyyteni loppui,

kunnes käännysin

ja suuntasin kuolemaa halveksivan katseen

halki tyhjyyden

OMISTAMISEN HIMO

Tämä

tässä

on

minun

maani

pitkittäin

ja poikittain

se kuuluu minulle

kauppakirjan ja perintökaaren perusteella

se on

kiistämättä minun

mutta omenapuuni kasvavat isoiksi

ja kuolevat sitten

yksitellen –

sariolat, aleksanterit, valkeat kuulaat

eräänä äänettömänä kesäyönä

niiden lehdet kuihtuvat,

ikään kuin puiden juuret koskettaisivat

jotain joka on kiellettyä

ja jääkylmää

eikä maa kuuluisi

kenellekään.

Mukanani sateenvarjo ja aurinkolasit
kuvittelin,
että olen valmis kaikkeen,
kunnes tulin portaille,
joille astuessani minua varoitettiin –
näissä liukastuu joka toinen,
joka toiselta menee niskat nurit.
Miten sitten pelastua? Miten olla
olematta se toinen
tuossa armottomassa kirjauksessa jossa
vaikka et itse kompuroisikaan
niin tönäistäänhän sinua
vaikka vahingossa,
ja silloin,
kun sitä ensimmäistä pidetään tolpillaan,
niin kaatuessasi
et tarraa enää mistään muusta kiinni
kuin omasta sateenvarjosta ja aurinkolaseista
ja olet valmis.
Kaikkeen.

*

Tehkää hänelle sija omenille te kuusisiipiset serafit
sillä sade lankeaa myös syntisten niskaan.
Tehkää hänelle sija valkean kuulaan alle
sinne korkeaan ruohikkoon,
joka on sateesta raskaasti luokillaan,
ja olkoon hänen sijansa pehmeä,
sillä heinä on niittämättä, viikate ruosteessa
ja hedelmät märkänävät
heti
jo maata koskettaessaan
ne maistuvat mullalta ja etanat nuo
perätysten matelevat lähestyvät
jättäen jälkeensä limaisen hopeavanan.

KEIHÄÄN JÄLKI ILMASSA

Lähdin etsimään rakennusmessuilta halpaa ja hyvää

mutta kaikki oli kallista.

Huonokin,

se maksoi vielä enemmän

kierrellessäni messubokseja

koettamassa löytää unelmilleni

uutta lämmitys- ja katemateriaalia

päädyin lavuaarien osastolle

suihkutarvikkeiden hopeaiseen hohtoon,

joka loisti uudelle maailmanmestarille

sponsorifirman poreammeiden vierellä,

jotka aina vain porisivat

hänen siellä seisoessaan

valkoisessa paidassa mainoskylttinä

kädet raskaasti riipuksissa

mutta keihään jälki vielä ilmassa viuhuen,

hänen jo pieniessään kultaansa

suomalla sen joka kysyjän kaulaan ja kaluttavaksi,

antamalla aitous tutkittavaksi

siellä niiden poreammeiden vierellä,

jotka aina vain porisivat

ja porisivat.

Töölön kirjaston johtaja Anne Ala-Honkola suosittelee



Anne Ala-Honkola

Kuva: Mariliis Panov

Jaan Kross

UPPINISKAISUUDEN KRONIKKA: BALTHASAR RUSSOWIN TARINA

**Suom. Kaisu Lahikainen ja
Jouko Vanhanen, WSOY
2003**

Jaan Krossin historiallinen
mestarteos Liivinmaan
Kronikan kirjoittajasta
Balthasar Russowista kuvaa
elävästi 1500-luvun Tallinnaa
ja elämän kirjoja siellä. 1200
sivusta huolimatta tiiliskivi ei

uuvuta, sillä hansakaupunki ihmisineen elää vahvasti
teoksessa, samoin tietoisuus virolaisuudesta.

Neuvosto-Virossa oli mahdollista kritisoida yhteiskuntaa
sijoittamalla tapahtumat menneisyyteen. Krossin voi tulkita
kirjoittavan myös vertauskuvaa oman aikansa yhteiskunnasta.

Viivi Luik

SEITSEMÄS RAUHAN KEVÄT

Suom. Eva Lille, Tammi 1986

Viivi Luik kuvaa 1950-luvun alun virolaista maaseutua pienen
pikku-vanhan tytön näkökulmasta. Tyttö kiinnittää huomion
erilaisiin asioihin: uuden vallan iskulauseet, kolhoosien
perustaminen, salaperäiset ruoan piilottamiset metsään
metsäveljille, kansanperinteeseen liittyvät ikivanhat
uskomukset, vinteilä löytyvät esineet ja vaatteet. Seitsemäs
rauhan kevät avaa taitavasti ikkunan Neuvosto-Viron
alkuvuosiin.

Mati Unt

SYYSTANSSI

Suom. Eva Lille, Gummerus 1980

Mati Unt kuvaa hienosti uuden Tallinnan Mustamäen lähiön
elämää 1970-luvun Neuvosto-Virossa. Oikeastaan päähenkilö
onkin urbaani ja suuri lähiö, vaikka siinä onkin kuusi hyvin
erilaista päähenkilöä. Kirjan henkilöt ovat yksinäisiä ja
irrallisia omissa asunnoissaan, he elävät omissa
maailmoissaan. Syystanssi on kestänyt aikaa hyvin ja
teoksessa on syvästi inhimillistä, ajatonta yleispätevyyttä.

Lia Virkus

Olen aina ollut kiinnostunut ruoanlaitosta ja erityisesti leipomisesta. Se ei ole mikään ihme, sillä isoisäni oli leipuri. Äitini peri häneltä leipomisinnon ja se siirtyi myös minuun. Opiskelin viisi vuotta Tallinnan teknillisessä yliopistossa elintarviketeknologiaa. Ensimmäinen työpaikkani oli Leibur-kombinaatin konditoriaosasto, jossa vietin monta makeaa vuotta.

Perustettuani perheen jäin hoitamaan tyttärentäni kotiin, mutta ikävöin työtäni. Vuonna 1994 aloitin ruokatoimittajana uudessa *Pere ja Kodu* -lehdessä. Kiinnostavan työn lisäksi sain mahdollisuuden työskennellä kotoa käsin. Seurasi 18 vuotta sydäntäni lähellä olevaa työtä, jossa opin ja kehityin jatkuvasti. Halusin herättää niin omissani kuin lukijoidenkin lapsissa kiinnostuksen ruoanlaittoon ja otin työhöni mukaan myös tyttärentäni sekä nuoremman poikani. Heiltä on molemmilta ilmestynyt jo kaksi omaakin keittokirjaa.



Lia Virkus

Työ perhelehdessä oli kiinnostavaa ja antoisaa, mutta lopulta kaikki kolme lastani kasvoivat isoiksi ja minun oli aika siirtyä eteenpäin. Nykyään minulla on suuri kunnia toimia Eesti Naine -lehden ruokatoimittajana. Enää minun ei tarvitse tarjota reseptejä pelkästään lapsiperheille, voin käyttää jännittävämpiä ruoka-aineita.

Olen yksi niitä onnellisia, joiden työ on samalla harrastus. Ilo on vielä suurempi siksi, että voin tehdä työtä kotona, itse suunnittelemassani avarassa keittiössä. Jokaisen keittokirjaan tai lehteen päätyneen reseptin olen kokeillut tavoitellen parasta mahdollista tulosta. Voi vain arvailla, miten paljon pilkkomista, vaahdottamista, keittämistä ja kypsentämistä keittiöni on nähnyt! Minä puolestani näen suurista keittiönikkunoistani kaiken, mitä eri vuodenaikoina tapahtuu. Heti sään salliessa teen suuren osan työstäni ulkona, pihakeittiössäni on tulisija ja hella. Tarvittavat kasvikset ja yrtit kasvatan mielelläni itse.

Reseptejä

*Reseptit Maire Suitsun, Harri Ilveksen ja Lia Virkusin teoksesta **Virolainen keittiö** (Ajakirjade Kirjastus 2013). Suomentanut Terhi Pääskylä-Malmström.*

KIRJAVA KOIRA

Tämä hassunniminen herkku (vir. *kirju koer*) on koristanut virolaislasten syntymäpäiväpöytiä jo useamman sukupolven ajan. Mikä parasta, lapset voivat valmistaa helppotekoisen kakun omin käsin alusta loppuun. Herkullinen vivahde saadaan lisäämällä joukkoon tilkka brandya.

- 200 g voita
- 5 rkl sokeria
- 4 rkl kermaa tai maitoa
- 2 rkl kaakaojauhetta
- (2 rkl brandya)
- 350 g vaaleita pikkuleipiä
- 200 g marmeladia

Sulata voi, lisää sokeri, kerma tai maito sekä kaakaojauhe. Lorauta joukkoon halutessasi myös hieman brandya. Lisää murenetut pikkuleivät ja pieniksi paloiksi pilkottu marmeladi. Muotoile kahdeksi tasaiseksi pitkoksi ja kääri tuorekelmuun. Anna maustua ja jähmettyä jääkaapissa vähintään pari tuntia, mieluiten seuraavaan päivään. Leikkaa siivuiksi ja tarjoile.

KYLMÄ SILLIKASTIKE

Uuden sadon ensimmäisistä perunoista saadaan nauttia Virossa yleensä heinäkuussa, joskus jo kesäkuun lopulla. Uudet perunat nautitaan suomalaisillekin tuttuun tapaan kylmän voin ja tuoreen tillin kanssa. Sillin ystävien mielestä perunat maistuvat parhaimmilta tämä kastike kyytipoikanaan.

- 2 kevyesti suolattua sillifileetä
- 2 keitettyä munaa
- paljon tuoretta tilliä
- 200 g raejuustoa
- 5 dl smetanaa
- suolaa

Leikkaa silli pieniksi paloiksi, pilko myös munat ja tilli. Sekoita raejuusto ja smetana (hienonna suurirakeista raejuustoa tarvittaessa) ja mausta suolalla. Tarjoile kuumien uusien perunoiden kanssa.

PAISTETUT SILAKAT MARINADISSA

Paistetut silakat ovat virolaisten suosima kalaruoka, joka maistuu erityisen maukkaalta marinoituna. Paistetuilla, marinoiduilla silakoilla voi herkutella sellaisenaan tai keitettyjen perunoiden kanssa.

- 1 kg tuoretta silakkaa
- 3 munaa
- 3 rkl maitoa
- 2 dl jauhoja
- öljyä paistamiseen

- Marinadi:
 - 1 l vettä
 - 1 tl sokeria
 - 2 pientä sipulia
 - 2 pientä porkkanaa
 - 6 rkl väkiviinaetikkaa (10%)
 - 6 kokonaista mustapippuria
 - 2 laakerinlehteä

Perkaa silakat, pese puhtaiksi juoksevassa vedessä ja jätä lävikkään valumaan. Anna kalojen seistä huoneenlämmössä pari tuntia, jolloin fileointi sujuu parhaiten. Vie etusormi kalan pään puolelta selkäruodon alle ja poista ruoto varovasti. Puolita suurimmat kalat pituussuunnassa, pienet voit jättää kokonaisiksi. Levitä fileet kerroksittain kulhoon ja ripottele väliin suolaa. Anna maustua muutama tunti. Valmista sillä aikaa marinadi. Lisää kiehuvaan veteen sokeri, ohuet sipulirenkaat ja porkkanansiivut ja keitä 5 minuuttia. Lisää etikka ja mausteet, nosta kattila hellalta ja anna hautua kannen alla 10 minuuttia. Poista mausteet ja anna marinandin jäähtyä kokonaan.

Vatkaa munat ja lisää maito. Kasta kalat muna-maitoseokseen, pyöräytä jauhoissa ja paista nopeasti kullanuskeiksi. Purkita, peitä jäähtyneellä marinadilla ja anna maustua 10–12 tuntia.

Kätlin Kaldmaa suosittelee

P. I. Filimonov

THALASSA! THALASSA!

Viroksi Kääntänyt Ingrid Velbaum-Staub, Varrak 2013

Vironvenäläisiä kirjailijoita tunnetaan Suomessa ehkä vähemmän, siksi haluan esitellä kirjailijan nimeltä **P. I. Filimonov**. Hänen tuotannostaan on käännetty viroksi jo kaksi romaania ja novellikokoelma. Tämä on yksi leikkimielisimmistä viime aikoina Virossa ilmestyneistä romaaneista. Samalla se on venäläiselle kirjallisuudelle tyypillisesti hyvin perusteellinen ja syvälinen. Kun Georgin tyttöystävä eräänä päivänä katoaa, herää nuorena mieheensä ensimmäistä kertaa oikea intohimo. Hän päättää etsiä tytön käsiinsä. Monimutkaisissa etsinnöissään Georg kohtaa vedenkantajien lahkoon, asiaan liittyy tiiviisti myös rokkitähtiä ja pornoelokuvia. Tämän kirjan lukeminen on puhdas ilo.

Elo Viiding

PÜHA MAAMA

Tuum 2008

Tämä **Elo Viidingin** novellikokoelma on epäilemättä 2000-luvun alun virolaisen kirjallisuuden klassikko. Viiding on yksi virolaisen kirjallisuuden tärkeimpiä kirjailijoita. Hän kirjoittaa maailmasta naisen näkökulmasta, teeskentelemättä. Virolaisessa kirjallisuudessa, erityisesti proosakirjallisuudessa, tämä näkökulma on erittäin aliedustettu. Kirjan yhteiskuntakriittiset novellit tarkastelevat elämän eri puolia virolaisittain ja kirjailijalle omaisen ironisesti. Lempinovellissani piirtyvät Neuvostovirolaisen tinasotilaana horjumattoman sankarinaisen ja feministisen ulkomaisen naisen perusluonteiset erot. Varsinainen helmi!

Kalju Kruusa

ING*VERI*TEE

Säutsipau 2013

Kalju Kruusan salanimen takaa löytyy omaperäisiä runokirjoja, joissa runoilijan omat sanat ovat niin tiiviisti kietoutuneet hänen käännöksiinsä, että lukijan on vaikea pysyä perässä, mikä on kenenkin sanomaa. Rehellisesti sanottuna, ei sillä niin väliäkään, sillä Kruusan käännökset soivat samassa sävellajissa ja yhtä hyvin, kuin hänen omatkin runonsa. Kruusa kirjoittaa elämästä Virossa ja matkoista Aasiassa, eläytyen, kapeikkoja kritisoiden ja vallankumoukselle huudellen. Kruusan elämää on sielu, veri ja tie.

Juhani Salokannel

Suomalaisessa kirjallisuuselämässä olen tehnyt koko ikäni töitä kirjoittamalla ja toimittamalla, ja kirjalliset järjestöt ovat kiinnostaneet, olen toiminut muutamassa puheenjohtajana.

Mutta Viro ja sen kirjallisuus on ollut läsnä jo lapsuudenkodista alkaen – isäni oli koulumies ja estofiili. Ratkaiseva sysäys tuli, kun tutustuin Tallinnassa kirjailijoihin, **Jaan Kaplinski** ja **Andres Ehin** taisivat olla ensimmäiset.

Ensimmäinen kirjailija, jota ryhdyin suomentamaan, oli **Ülo Tuulik**, sitten olen kääntänyt mm. **Jaan Krossin**, Jaan Kaplinskin, **Viivi Luikin** ja **Tõnu Õnnepalun** romaaneja sekä hieman tietoteoksiakin, kuten **Lennart Meren** hienoja puheita ja **Juhan Maisten** arkkitehtuurihistoriaa.

Virolaiset kirjat ovat vetäneet myös kertomaan niistä, kirjoittamaan esittelyjä, esseitä ja artikkeleita suomalaisiin lehtiin. Kun halusin kertoa kokonaisen kirjan mitalta Virosta, ei sen parempaa aihetta voinut olla kuin Jaan Kross, hänen



Juhani Salokannel

Kuva: Juha Kääriäinen/Tuglas-seuran arkisto

elämänsä, taustansa ja teoksensa. Otsikolla *Sivistystahto* (WSOY 2008) kuvasin sekä Krossin luonnetta että myös virolaisen taiteen mahdollisuuksia ylipäätään toista maailmansotaa seuranneina vaikeina vuosikymmeninä, jolloin koko kansakunnan oma kieli ja kulttuuri olivat vaarassa.

Olen kirjoittanut kirjan myös meistä suomalaisista Viron ystävistä. Maittemme kirjalliset suhteet vuosina 1944–1988 olivat aiheena haastatteluihin perustuvassa *Sielunsillassa* (SKS 1998). Sen nimi on viittaus Aino Kallakseen.

Suomen siltaa, kuten vanha hyvä termi kuuluu, olen kulkenut myös silloin kun olin Suomen Viron-instituutin johtajana Tallinnassa (1997–2000) ja Tuglas-seuran toiminnanjohtajana Helsingissä (2006–2012). Näiden vuosien mittaan käänsin suomeksi **A. H. Tammsaaren** viisiosaisen romaanisyklin *Totuus ja oikeus* (Otava 2002–2013).

Totuus ja oikeus on Viron kansallisromaanin, samassa asemassa kuin **Väinö Linnan** *Täällä Pohjantähden alla* meillä. Se on avain virolaisuuden ymmärtämiseen, suurteos joka on esimerkiksi ranskannettu jo kaksi kertaa. Nyt sen kaikki osat ovat vihdoinkin luettavissa suomeksi.

Totuus ja oikeus V

Kotiinpaluu

XXX

Suomentanut Juhani Salokannel

ANDREKSELLA OLII ENÄÄ yksi ainoa toive tässä maailmassa: nähdä omin silmin, miten ventovieraat ihmiset tulevat Vargamäen joelle ja ryhtyvät tekemään jotakin, mittaamaan, merkitsemään linjoja, lyömään paaluja – Andres ei oikein tiennyt, mitä he ryhtyisivät tekemään. Joen laskeminen kun ei ole samaa kuin ojankaivuu Vargamäen suolla. Sen kanssa ei ole muuta kuin että alat vain kaivaa peltoaukean reunasta ja jatkat kaivuuta kunnes pää on joessa. Ja jos vesi jää jonnekin seisomaan niin syvennät ojaa hieman niin että vesi on kaivaessa koko ajan kannoillasi. Sillä tavoin kaivoi omat ojansa vanha Mökin-Madis-vainaa ja nyt aivan samalla tavalla Indrek, ero oli vain siinä että silloin ojia kutsuttiin Madiksen, nyt Indrekin mukaan.

Jo monet monituiset kerrat oli Andres lähtenyt joelle ja talsinut siellä melkoiset matkat pitkin pehmeää ja keinahtelevaa maanpintaa etsimässä odottamiaan ventovieraita ihmisiä. Ja joka kerran, kun hän palasi tyhjin

toimin takaisin, oli hänellä sydämessään kipeä pettymyksen tunne, niin että kuka tahansa olisi voinut siitä nähdä, miten nuori oli vielä Andreksen sydän. Mutta hänen vanhat jäsenensä olivat hirveän väsyksissä, aivan kuin ne ikävöisivät ikuista lepoa. Kenties Andreksen nuorta sydäntä juuri siksi niin kovasti veti joelle katsomaan, että vanhat jäsenet halajoitsivat lepoa. Nähdessään isän kärsimättömyyden Indrek tuumi että vanhus muuttuu jälleen lapseksi, jolta ei voi odottaa malttia. Ja hän koetti lohduttaa isää sanoen:

”Kyllä ne tulevat, älä pelkää.”

”Pelkään minä ihan todella, että vanhat silmäni eivät niitä enää näe”, vastasi Andres.

”Näkevät kyllä, älä sinä turhia huolehdi”, Indrek sanoi.

Mutta Andres oli edelleen kiihdyksissään ja heittelehti öisin levottomana sijallaan, kun taas Indrek kuorsasi samaan aikaan rehtiä ojurin unta. Aamulla isä valitti Indrekille:

”On tämä vanhan ihmisen elämä hullua, ei tule enää uni. Eihän sitä saa itseään enää kunnolla väsyksiin. Lapsi se sen kuin juoksentelee päivät ympäriinsä, nuori ihminen tekee työtä, mutta mihin vanha alkaisi. Juosta ei voi, jalat eivät enää kannaa, ja työtä ei jaksaa enää sitäkään tehdä, ruumis kun on käynyt heikoksi. Mitenkä siis itsensä voi saada kunnolla väsyksiin niin että uni maittaisi. Kuolema se vain enää saa vanhan ihmisen väsyksiin niin että uni alkaa malttaa.

”Kunhan pian näet sen mitä joella tapahtuu, niin että mielesi rauhoittuu, kyllä se uni sitten alkaa taas maittaa”, virkkoi Indrek.

”Ei se uni enää vanhana niin maita kuin lapsuudessa ja nuorena”, Andres selitti. ”En minä ymmärrä, minkä tähden Jumala sen näin on säätänyt. Nyt olisi minulla aikaa nukkua vaikka yöt ja päivät perätyksin, mutta ei tule uni. Ennen en halunnut muuta kuin nukkua, mutta silloin ei ollut aikaa. Semmoista se on ihmisen elämä.”

”Totta! Ihan niin se on”, vakuutti Indrek. ”Kylläisellä ei ole ruokahalua eikä nälkäisellä ruokaa – ja pulassa ovat molemmat.”

Näin he viisastelivat ihmisen kohtalosta maan päällä ja odottivat, että joelle ryhdyttäisiin tekemään jotakin, aivan kuin näillä kahdella asialla olisi läheinen keskinäinen yhteys. Ja kun vanhan Andreksen nuori sydän oli menettänyt miltei kaiken kärsivällisyytensä ja uskonsa sen suhteen, että Vargamäen joella vielä tapahtuu jotakin niin että hän saa sen omin silmin nähdä, juuri silloin tuli tieto että miehet ovatkin jo joen varressa, tosin kappaleen matkaa Vargamäeltä alajuoksuun.

Seuraavana päivänä Indrek ei lähtenyt ojalle vaan päätti lähteä isän mukana joelle, tätä kun jo aamuvarhaisesta kihelmöi sinne pääseminen, aivan kuin hän voisi myöhästyä. Mutta Indrekin vaatimuksesta he lähtivät kotoa vasta kello kymmenen aikoihin. Polku vei heidät läpi suolla kasvavan matalan ja tiheän koivikon. Aluksi Indrek asteli hiljalleen

edellä jalassaan pitkävartiset kumisaappaat ja isä tallusti keppi kädessään perässä. Mutta pian hän valitti:

”Indrek, sinä kuljet niin vikkelästi etten minä pysy matkassa, kuulet kyllä mitä minun rintani tekee.”

Tottahan toki, Indrek kuuli oikein hyvin miten isän rinnasta kuului äänekäs läähätys, mutta hän oli niin tottunut siihen ettei edes huomannut sitä. Isän sanojen takia hän pysähtyi ja sanoi:

”Mene sinä edelle ja anna minun tulla perässä, silloin ei ole pelkoa että olemme toisillemme kiusaksi.”

Niin he sitten alkoivatkin kulkea, isä kaarevine keppeineen edellä ja Indrek pitkävartisine kumisaappaineen jäljessä. Mutta kun he ehtivät joenvarteen, ei missään näkynyt ristin sielua. He istahtivat oman latonsa nurkalle huilaamaan ja pitämään neuvoa.

”Täytyy lähteä alajuoksuun, muu ei auta”, Indrek sanoi.

”Täytyy lähteä juu, mitäpä muutakaan”, isä vahvisti, nousi jalkeille ja alkoi astella. Mutta ei kestänyt kauankaan, kun hän alkoi valittaa uupumusta. Indrek tarttui häntä lujasti kainaiosta koettaen tukea häntä, mutta siitä ei ollut suurtakaan apua. Täytyi levätä taas, täytyi levätä vähän päästä, sillä maan pinta oli pehmeä ja keinuva ja siinä oli äärimmäisen raskas kulkea. Kun he taas kerran menivät lepotauolle jonkun ladon luo, sanoi Indrek:

”Isä, minäpä sain hyvän ajatuksen: otan sinut reppuselkään.”

”Mahdatko jaksaa tässä pehmeällä maalla”, isä epäili.

”Koetetaan. Tulehan tähän, autan sinut ladon ovelle, siitä on hyvä ottaa kyytiin.”

Niin sitten tapahtuikin: Indrek pani isän istumaan ladon porraskäytävälle ja otti hänet siitä jalat harallaan selkäänsä. Sillä tavoin he lähtivät kulkemaan.

”Eihän minussa ole enää juuri kannettavaa”, Andres virkkoi, ”liha on ruumiista jo kuivahtanut.”

”Väliäkö sillä”, vastasi Indrek kantaessaan, ”tuleehan sitä jo luistakin kunnon lasti. Ellen minä olisi koko vuoden kaivanut ojaa, niin ei tässä sinun kanssasi mentäisi minnekään.”

”Tuntuuko siis siltä että voimaa on jo kertynyt?” isä kysyi.

”Ihan toinen mies ilman muuta”, vastasi Indrek ja asteli pitkin askelin eteenpäin, jotta päämäärä lähenisi nopeammin kuin tähän saakka. Kun he tällä tavoin pääsivät laajemman joenmutkan ympäri, sanoi isä:

”Katso Indrek, tuolla alemmaa näkyy ihan kuin ihmisiä, jos vaikka ovatkin niitä.”

Indrek pysähtyi, suoristi hieman selkäänsä ja nosti päätään, muuten ei silmä kantanut kauemmaksi.

”Niitä ovat!” hän sanoi hetkisen kuluttua. ”Mutta siellähän on paljon väkeä.”

Ja hän jatkoi kulkuaan vielä nopeammin, aivan kuin olisi saanut uutta voimaa pysähtymisestä. Lähemmäksi ehtiessä kävi ilmi, että suurenpuoleinen ihmisjoukko oli sekin katsojia aivan kuin Indrek ja Andres. Miehet halusivat jokainen nähdä omin silmin, mitä joelle aiotaan tehdä heidän oman heinäniittynsä kohdalla. Mahdetaanko jättää joku joenmutka uuden ja vanhan joen väliin?

Muiden joukosta osuivat silmään myös Orun Karia ja Kassiarun Nömmann. Jälkimmäisen ympärillä miesjoukko suurimmalta osaltaan kiertelikin.

”Katsokaas, miehet”, Kassiaru selitti, ”minä se en tyydy pelkkään sanahelinään vaan käyn suoraa päätä työhön. Tähän liittyy tietenkin suurta riitaa ja raskasta vastuuta, mutta jonkun tämä on kumminkin niskoilleen otettava. Ja mitä tolkkua olisi jättää kaikki vieraiden käsiin. Niin kuin ei meillä itsellämme olisi miehiä, jotka pärjäävät tässä työssä. Tämähän on meidän oma asiamme, tämä on melkeinpä minun oma asiani, koska jos en minä olisi sanaani sanonut, niin kuka tietää, olisiko tästä asiasta ylipäätään tullut mitään.

Maakuntahallitus olisi voinut lykätä tämän keväällä vaikka kymmenen vuoden päähän. Mutta nyt ovat miehet tässä ja asia on lyöty lukkoon, niin että kaikki lähtee viivytyksittä liikkeelle. Ensi keväänä on leipä tiedossa vaikka miten monelle miehelle, jos vain osaa ja viitsii heiluttaa lapiota. Minä se lasken itse Vargamäen joen, minä ja minun poikani... ”

Näin Kassiaru puhui miesjoukolle, jonka lähellä seisoivat myös Indrek ja Andres. Mutta kun Andres kuuli tämän, hän sanoi pojalleen:

”Mitä sinä sen tuolla lailla annat retostaa, tee sille selväksi ketkä ne ovat Vargamäen joen oikeita laskijoita.”

”Luuletko sinä isä että kukaan minua enää kuuntelisi tai uskoisi, kun Kassi-arua on asian takana ja rahapussi on hänen hallussaan”, Indrek sanoi. ”Ei se loppujen lopuksi niin tärkeää ole, kuka joen syventäjä on, pääasia että se syvennetään.”

Mutta Andres oli toista mieltä. Hänen nuori sydämensä masentui ja muuttui siinä silmänräpäyksessä vanhaksi, kun hän näki ja kuuli mitä hänen ympärillään tapahtui. Tuo samainen Kassiaru, joka pani Andreksen rakentamissa Vargamäen asuinhuoneissa peliin kaikki valttikorttinsa kaataakseen koko hankkeen, isotteli nyt aivan samojen miesten edessä, että hän se onkin tämän asian aloitteentekijä ja toimeenpanija, ja miehet kuuntelivat vaitonaisina hänen joutavia sanojaan aivan kuin olisivat kaikki yhtäkkiä hukanneet muistinsa ja järkensä. Jopa Indrek kuunteli Kassiarun Nõmmannin pötypuheita kuin ties mitä jumalansanaa.

Andrekseen tämä vaikutti niin, että jos hän olisi ollut voimissaan, hän olisi jättänyt Indrekin ja kaikki muut siihen paikkaan ja lähtenyt sanaa sanomatta takaisin kotiin, mutta hän tunsu ettei hän tänään lähtisi tästä omin jaloin Vargamäelle, ei ainakaan koko matkaa. Sen tähden hän seisoi apeana Indrekin vieressä ja muuttui vakavaksi ja mykäksi.

Mutta kun Indrek näki, miten Kassiarun kerskailu vaikutti isään, hän sanoi tälle:

”Isä, eikös tuommoinen asia sitten ollenkaan naurata sinua?”

”Mikä asia?” Andres kysyi mitään käsittämättä.

”No tietysti Kassiaru ja nuo miehet, jotka häntä kuuntelevat”, Indrek selitti.

”Mitä hauskaa siinä muka on?” isä kummasteli pahoilla mielin.

”On toki”, vastasi Indrek. ”Tässä näet miten kummallisesti kaikki on säädetty: toinen tekee, toinen kerskuu. Ja mikä vielä hupaisampaa: kolmannet kuuntelevat ja katselevat ja menevät kerskujan, eivät tekijän matkaan. Kerskuja ja hänen porukkansa haistavat saaliin, siinä kaikki. Meidän asiamme tulee olemaan tällä selvä. Sillä sen varmempia kannattajia ei maailmassa ole millään asialla kuin oman hyödyn tavoittelijat. Saadakseen urakan itselleen Kassi-arua on näköjään ryhtynyt kannattamaan sitä. Minä en välitä muusta kuin pelkästään siitä, sainko minä asian liikkeelle vai en. Ja minä sain. Minä sain miehet koolle talvella, minä sain Kassiarun nitistetyksi ja sain näyttää sinulle ennen kuolemaasi, että sinun suurin toiveesi toteutuu. Eihän sinullakaan, isä, ole tässä asiassa enää mitään muuta kuin se, että tiedät sen lopulta toteutuvan. Mikä pentele siinä siis on, että sinä et voi minun kanssani nauraa niille ihmisille, jotka oman vähäpätöisen etunsa takia kerskuvat ja kehuvat ja ovat rähmällään? Kun me mietimme tätä asiaa, ajattelimme aina koko joenvartta, mutta he pitävät

kynsin hampain kiinni jokainen omasta suon tai niityn kappaleestaan. Meidän suuresta asiastamme he tekevät piskuisen hyttysen aivastuksen ja sitten vielä leuhkivat ja kehuskelevat perään. Jos Hundipalun Tiit olisi tuon kuullut ja nähnyt, hän olisi ilman muuta nauranut täyttä kurkkua.”

”Uskotko sinä tosiaan, että Hundipalun Tiit olisi voinut nauraa?” kysyi Andres.

”Totta kai”, vastasi Indrek, ”miksei hän olisi nauranut ihmisten pikkumaisuudelle.”

Indrek ja Andres seisoivat pitkään kahdestaan, mutta lopulta rohkenivat muutamat miehet sentään tulla Kassiarun luota juttelemaan heidän kanssaan. Muuan Urvakiilan miehistä tiesi kertoa, että Kassiaru halusi ottaa joen syventämisen urakakseen jonkun toisen kanssa kahdestaan, tällä lailla hän hankki pojillensa työtä. Hän oli kouluttanut heitä kovasti, pannut paljon rahaa menemään, ottanut tilaansa vastaan velkaa, mutta nyt hänellä ei ollut mihin pojat panisi, lähetä vaikka metsään puunkaatoon tai suolle ojankaivuuseen. Vaan sitä hän ei Kassiarun ylpeys sallinut. Hänen ylpeytensä ei sallinut sitäkään, että pojat tekisivät peltotöitä yhdessä renkien ja piikojen kanssa. Joen syventäminen oli hienompaa ja puhtaampaa, sen kuin pasteeraat keppi kädessä ja ihan vain katselet, mitä toiset tekevät. Näin olivat kuulemma tuon mahtavan Kassiarun asiat: vararikko alkoi käydä kimppuun.

”Niin että kun leijonalta tylsyvät torahampaat ja kynnet, se alkaa karjua kovemmalla äänellä”, sanoi Indrek.

”Kyllä maar, se säkki pahiten pöllyää joka alkaa käydä tyhjäksi”, virkkoi Urvakülan mies.

Tällainen puhe järkytti Andresta yhtä kovasti kuin Kassiarun Nõmmannin kerskunta aluksi. Mikä kumma se on sen poikien kouluttamisen kanssa, että ne sen jälkeen eivät enää löydä työtä eivätkä tointa? Kaivoiko myös Indrek ojaa Vargamäellä loppujen lopuksi vain siitä syystä, että hänellä ei ollut paikkaa minne mennä, että hänen koulutustaan ja kykyjään ei kukaan enää tarvinnut? Ehkei hän vain halunnut kertoa olevansa pahassa pulassa, pelkäsi pahoittavansa sillä hänen, Andreksen, mielen, hänellä kun oli ollut Indrekin kouluttamisen suhteen mitä ihmeellisimpiä toiveita ja unelmia.

Myöhemmin, kun he olivat jääneet kahdestaan, Andres ei voinut mitenkään unohtaa kehuskelevaa Kassiarua ja hänen poikiaan, ja hän johdatti puheen uudestaan heihin kuullakseen mitä arveli Indrek, jonka reppuselässä hän tällä hetkellä oli, he kun olivat kotimatalla.

”Miten se siis on?” Andres kysyi miltei huohottaen, sillä hänelle kävi raskaammaksi olla Indrekin selässä kuin tälle kantaa häntä. ”Koko minun elinikäni kaikki puhuivat, että sillä joka on käynyt koulut on helpompi elämä, ja nyt yhtäkkiä onkin niin, että se joka on käynyt koulut, se menköön kaivamaan ojaa tai perkaamaan jokea. Kukas sen näin päin on kääntänyt?”

”Luuletko sinä, isä, että ojankaivuu on sitä kaikkein raskainta työtä?” kysyi Indrek ähkien, ja vältti suoraa vastausta kysymykseen.

”Raskaampaa kumminkin kuin opettajalla tai papilla”, tuumi Andres. ”Minä uskoin, että sinusta tulee jotakin sen tapaista – että minä viljelen maan vainiota, sinä alat viljellä hengenvainiota, sillä miksikäs sinua muuten kouluttaa.”

”Isä, kyllä hengenvainiota on raskaampaa viljellä kuin Vargamäen kivikkoa ja suota”, Indrek sanoi puuskuttaen. ”Vargamäellä pystyt tekemään kymmenessä vuodessa enemmän kuin hengenvainiolla tuhannessa, sellainen on ihmissuvun elämän kirous. Ihminen ei pysty viljelemään omaakaan hengenvainiotaan, saati toisten vainiota.”

Andres kuunteli näitä sanoja pitkään vaiti aivan kuin mietiskelisi omia ja muiden hengenvainioita. Lopulta hän sanoi:

”Minä olen jäänyt tähän maailmaan liian pitkäksi aikaa. Kun koetin kouluttaa sinua, niin uskoin samoin kuin Hundipalun Tiit, että suurella asialla ollaan, mutta nyt sinä nostelet Vargamäen suon rutaa ja muutkin koulutetut miehet tulevat nostamaan Vargamäen suon rutaa. Minun suuri työni on valunut hukkaan, sillä suon rutaa sinä osasit nostella ilman koulujakin. Pearu oli oikeassa Vargamäellä, en minä, niin kuin jo Tiit-vainajakin sanoi.”

”Mutta Pearu sanoi minulle viimeksi Jõessaaren luona aivan päinvastoin: sinä olet ollut oikeassa Vargamäellä, ei hän”, Indrek selitti.

”Sanoiko Pearu ihan todella niin?” kysyi Andres.

”Juuri niin hän sanoi, kun istui minun edessäni auringonpaisteessa”, Indrek vakuutti.

”Sitten minä en ihan todella enää tiedä, mitä ajatella Hundipalun Tiit-vainaasta tai kuolleesta Pearusta”, Andres sanoi huoaten, ja vielä kerran häntä kadutti syvästi, ettei hän ollut heti lähtenyt Pearun kuolinvuoteen ääreen, vaikka Helene niin kauniisti häntä kutsui. Mutta lopuksi hän lohdutautui sillä uskolla, että niin tapahtui siksi, että Jumala oli sen sillä lailla tahtonut, sillä miksi hän olisi muuten antanut Andreksen kuulla joen syventämisestä vasta Pearun kuoleman jälkeen. Jumala toimi Pearun kuollessa samalla tavoin kuin koko tämän elämän ajan: hän piti tästä huolen aivan niin kuin hän piti huolen Andreksesta. Jumala pelkäsi, että jos Andres olisi päässyt Pearun kuolinvuoteelle suurine ilonaiheineen, hän ei olisi pystynyt pitämään suutaan vaan olisi puhunut lähtöä tekeväälle asioista, jotka olisivat tuottaneet tälle pelkkää surua ja mieliharmia. Mutta sitä ei Jumala halunnut. Hän antoi Pearun kuolla iloisessa uskossa ja varmassa toivossa, että Vargamäen joelle ei tapahdu mitään, kun taas Andrekselle hän antoi pojan, joka otti hänet reppuselkään ja vei vielä ennen kuolemaa katsomaan omin silmin, että joelle tapahtuu aivan varmasti jotakin. Näin he molemmat saattoivat ylistää ja kiittää Jumalaansa.

Koko pitkän matkan takaisin Andres pohti itsekseen Jumalan oikeudenmukaisia säädöksiä ja ajatteli vaieten Pearua ja hänen sanojaan.

Samaan aikaan Indrekin ajatukset kulkivat omia polkujaan. Ne jatkoivat entistä pohdiskeluaan keveästä ja painavasta. Onko helpompi antaa kantaa itseään vai kantaa toista? Onko järkevämpää kantaa toista vai antaa kantaa itseään? No hyvä! Hän kantoi omaa heiveröistä isäänsä, kuten tämä kantoi kerran häntä kun hän oli vielä pikkuinen. Eli toisin sanoen – vahvempi kantoi heikompaa. Mutta maailmassa oli aina päinvastoin: heikompi kantoi vahvempaa. Tämä koski sekä yksityisiä ihmisiä ja yhteiskunnan kerroksia että kansoja ja rotuja ja sitä pidettiin kulttuurina. Kulttuuria on se, kun istut heikomman niskassa. Niin että kulttuuri on kuin loiskasvi, joka elää toisesta kasvista. Ja silti kaikki uskovat edisrykseen ja ihmissuvun parempaan tulevaisuuteen kulttuurin nimissä. Ja ellei se toteudu, niin viisaat ihmiset, jotka johtavat kansojen kohtaloa, sanovat: kulttuurin puutetta! Ymmärrätekö? Yksittäinen ihminen, yhteiskuntakerros, kansa tai rotu ei istu vielä kyllin vakaasti jonkun toisen ihmisen, kerroksen, kansan tai rodun niskassa, sen tähden ei ihmissuvun parempi tulevaisuus toteudu.

Näin pohdiskeli kumpainenkin itsekseen, niin kantaja kuin kannettava. Mutta kun he pääsivät omalle niitylleen heinäladon luo, halusi Andres alas Indrekin selästä, sillä hän aikoi hivenen istua ja levätä tässä auringonpaisteessa ja lähteä sitten kulkemaan hiljalleen omin jaloin, sillä suon halki vievä polku oli paljon kovempi ja parempi vanhan ihmisen jalan

astua kuin pehmeä sammaleinen joenvarsi. Ja kun he istuivat tällä tavoin siinä ladon edessä, Andres kysyi Indrekiltä miten Orun suuren joenmutkan tämän mielestä kävi.

”Ilman muuta se jää uuden ja vanhan uoman väliin”, sanoi Indrek.

”Mutta silloinhan Oru saa joen laskemisesta paljon enemmän hyötyä kuin Mäe, vaikka se on tehnyt hankkeen eteen koko lailla vähemmän. Oikeammin sanoen se ei ole tehnyt yhtään mitään, ollut vain vastaan siksi että me otimme asian esille”, selitti Andres.

”Niin se tässä maailmassa aina on”, Indrek sanoi, ”toisella on tekemisen ilo, toisella saamisen ilo. Onnettomia ovat ne, jotka eivät tee mitään ja jotka eivät saa mitään, hyvin onnellisia ne, jotka tekevät jotakin ja maistavat tekojensa hedelmää. Me olemme tehneet, isä, ja se ilo riittää meille.”

”Indrek, tänään sinä puhut ja olet minun kanssani niin kuin et ikinä aikaisemmin”, sanoi Andres liikuttunein mielin.

”Isä, minä olen niin iloinen kun sinä saatoit nähdä omin silmin, miten väki on jo työssä joella, siitä se johtuu”, selitti Indrek.

Taas isä oli kotvan hiljaa aivan kuin mieltisi Indrekin sanoja. Sitten hän sanoi:

”Auringonpaisteessa alkaa niin mukavasti ramaista, jospa voisikin heittää hetkeksi pitkälleen.” ”

Autan sinut latoon”, Indrek sanoi, ”ja kiipeän itse perästä, sillä pieni lepo se on minullekin paikallaan.”

”Olen samaa mieltä”, isä vastasi, ”sillä aivan tavattoman matkan sinä kannoit minua selässäsi...”

”Kovalla tiellä se ei olisi ollut kummoinenkaan juttu, mutta pitkin pehmeää joenvartta...”

Lause jäi kesken, sillä Indrek ryhtyi auttamaan isää latoon, ja kun tämä oli sisällä, hän kiipesi itse perään.

”Voi miten hyvä!” Andres huokaisi ojennellessaan vanhoja luitaan pehmeillä ja tuoksuvilla heinillä. ”Mieli tekisi sanoa jumalanmiehen kanssa yhdessä: Herra, nyt sinä lasket palvelijasi rauhaan menemään, sillä minun silmäni ovat nähneet sinun autuutesi.”

Niin sanoen Andres nukahti. Indrek makasi jonkin aikaa silmät auki ja katseli hirrenraoista joen välkettä ja sinne tänne lenteleviä pääskysiä, jotka ääni sirkuen ruokkivat poikasiaan. Heinissä oli yrtejä jotka tuoksuivat aivan huumaavasti. Nekö vaikuttivat vai väsymys, sillä Indrek vaipui hänkin uneen ja huomasi sen vasta kun avasi silmänsä havahtuessaan. Melkoinen rupeama oli täytynyt kulua nukkuessa, koska aurinko oli laskenut jo aivan alas. Isä nukkui vielä rauhallisesti ja niin hiljaa, ettei Indrek kuullut edes hänen hengitystään.

”Uuvahti ihan kokonaan, rukka”, Indrek lausahti itsekseen ja päätti antaa tämän vielä hetkisen nukkua. Mutta kun aurinko

alkoi vaipua jo joen vastarannalla kasvavan pensaikon taakse, hän totesi että ei voi mitään, nyt täytyi ruveta herättelemään vanhusta. Aluksi hän kutsui isää hiljaksiin, ja kun siitä ei ollut apua hän kovensi ääntään. Mutta kun isä ei kuullut sitäkään, hän huusi niin kovalla äänellä että sen olisi voinut kuulla vaikka vastarannalla, ja lisäsi sitten:

”Nukkuu kuin kuolon unta!”

Ja lausuttuaan nuo sanat sen enempiä ajattelematta hänen mielessään sävähti ajatus että entä jos isä tosiaan onkin kuollut. Se ajatus mielessään hän nousi aivan hiljaa heiniltä ihan kuin haluaisi tehdä sen joltakulta salaa, ja lähti kontaten kohti isää koskettaakseen tätä. Hän laski kätensä tämän käsivarrelle ja koetti liikuttaa sitä, ja silloin hän tunsi, että ruumis oli kylmennyt ja liki kangistunut: kuoleman oli täytynyt tulla jo jokin aika sitten, ehkäpä heti kun isä oli paneutunut heinille.

Indrek kohottautui polvilleen kuin aikoisi ryhtyä rukoilemaan. Vaan ei, hän polvistui aivan ilman aikojaan, ikään kuin ei hänellä olisi tällä hetkellä mitään sen tähdellisempää tekemistä. Hän katseli vainajan rauhallisia kasvoja ja koetti palauttaa mieleensä, tuliko hän kenties nukahtamisensa hetkellä panneeksi merkille jotakin erityistä. Niinpä hänestä äkkiä tuntui kuin hän olisi heti aluksi ihmeteltyt, miten isä nukkuu niin hiljaa, ei kuorsaamista eikä raskasta hengittelyä niin kuin kotona vuoteessa. Silloin Indrek luki sen tuoreiden heinien ja melkoisen väsymyksen tiliin, mutta nyt hän tiesi, että kuolema se oli. Lopulta hän alkoi

uskoa kuulleensa jopa keveän huokauksen osaamatta kiinnittää siihen sen enempää huomiota.

Oltuaan riittämiin tällä tavoin polvillaan ja pohdiskelruaan asiaa itsekseen hän kysyi lopulta: Mitä nyt? Oliko hänen jätettävä isä tähän ja juostava rivakasti koriin hakemaan apua? No tietysti, kotiin nyt ja vauhtia! Mutta jo muutaman askelen otettuaan hän seisahtui. Hän sai uuden ajatuksen. Totta! Niin oli parempi! Hän kääntyi takaisin latoa kohti. Ei, ei! Hän ei jättäisi isää tänne yksin. Ennen kuin he ehtisivät takaisin olisi jo pimeää, ja siinä samassa hänestä tuntui kaikkein mahdollimmalta juuri se, että isä makaisi yksin kuolleena täällä pimeässä ladossa, tuoksuvilla heinillä.

Hän ryhtyi kiskomaan pois ladon alaoven aukkoa peirräviä oksia. Kuivat lehdet rapisivat äänekkäästi ja saivat Indrekin aluksi värähtämään. Mutta hän tottui siihen pian ja jatkoi työtään. Kun oksat oli siirretty, hän kiipesi ylemmästä oviaukosta latoon ja alkoi raivata alempaa oviaukkoa heinistä. Hän toimi kuumeisella kiihkolla aivan kuin pelkäisi myöhästävänsä jostakin.

Kun heinät olivat poissa oviaukon edestä niin että siitä pääsi menemään ulos, Indrek otti isän ja nosti hänet oviaukon reunalle siten että yltäisi ulkona seisten tarttumaan häneen. Sitten hän kapusi ulos ylemmästä aukosta ja lähti ottamaan isää syliinsä. Mutta ennen kuin hän ehti siihen ryhtyä nousi kysymys: Mitä tehdä ladon oviaukolle? Jättääkö se auki vai sulkeako se oksilla uudestaan, jotta kaikki olisi kunnossa? Mutta mihin hän panisi isän siksi aikaa kun touhuaisi

hirveästi rapisevien oksien kanssa (kuivien lehtien rapina tuntui hänestä tosiaankin hirveältä)? Maahan ladon viereen? Mutta siitä ei häntä ole niin hyvä ottaa syliin kuin ladon oviaukon reunalta. Ihan niin, siitä ei häntä ole niin hyvä, siksi jääkööt nuo hirveästi rapisevat oksat tältä päivältä siihen missä ovat, hän tulisi huomenna ja asettaisi ne paikoilleen. Mutta otettuaan jo isän syliinsä hän ajatteli asiaa uudelleen, asetti isän ladon edustalla rehottavalle ruoholle ja peitteli ladon oven umpeen niin kuin hyvä tapa vaati. Sitten hän kiipesi vielä latoon ja työnsi heinät entiseen tapaan takaisin ovensuulle oksia vasten niin että kaikki olisi täysin kuin ennen – että kaikki olisi täysin kunnossa, hän mietti, ymmärtämättä itsekään, miksi oli tarpeen kiivetä vielä kerran latoon.

Mutta isän makuusijan hän jätti koskemattomaksi, ja sellaisena se säilyi aina talveen saakka, jolloin heinät vedettiin ladosta kotiin. Paimenpoika kävi kyllä syksyllä katsomassa makuusijaa mutta ei koskenut siihen, sillä hän ei uskaltanut ollenkaan mennä latoon, katsoi vain oviaukosta nojaten rintansa päällimmäiseen hirteen. Pojalle se oli kuoleman lato, sitä paitsi vielä vanhan ihmisen kuoleman, mikä oli paljon pahempaa kuin jonkun lapsen kuoleman lato. Sillä lapsi ei kuoleman jälkeen koskaan muuttunut pahaksi vaan aina vain paremmaksi, mutta vanha ihminen muuttui. Andreskin voisi muuttua kuoleman jälkeen pahaksi, vaikka ei koko ikänään ollut sanonut pojalle yhtään ainoaa pahaa sanaa. Näin tuumi paimenpoika katsellessaan rinta hirteen nojaten vanhan mökin Andreksen makuusijaa heinissä.

Lopulta Indrek sai työnsä valmiiksi, nosti isän maasta syliinsä ja lähti menemään. Mutta tuskin hän oli muutaman askelen ottanut, kun hän pysähtyi. Missä oli isän keppi? Mihin se jäi? Isähän halusi sen arkkuun mukaansa, sillä se oli ollut viime vuodet hänen uskollinen toverinsa. Andres ei ollut koskaan vinyt vanhoja hevosiaan markkinoille eikä myynyt niitä vieraille ihmisille tapettavaksi ja tuupittavaksi, niinpä hän ei liioin halunnut, että hänen keppinsä jäisi toisten kiusattavaksi. Luoja tietää minne ne sen viskaisivat tai mitä sille tekisivät. Kepin kyljessä oli Andreksen itsensä veistämät kuviot. Niitä kuvioita hän ei halua jättää toisten haltuun.

Indrek lähti takaisin ladolle, laski isän entiselle paikalleen ruohikkoon ja kapusi latoon hakemaan keppiä. Se lojui heinissä aivan näkyvässä paikassa, kaiken lisäksi vielä isän makuupaikan vierellä. Miten kummassa se ei heti osunut hänen silmäänsä? Mutta väliäkö sillä, jos ei osunut niin ei osunut, nyt hän otti sen mukaansa. Mutta mihin hän panisi sen? Hänellähän oli vain kaksi kättä ja niillä hän piteli isää. Välistä ihminen tarvitsisi kovasti useampia käsiä. Etsiessään hyvää paikkaa kepillle hän huomasi yhtäkkiä miten lyhyt se oli. Totta, isän keppi oli merkillisen lyhykäinen. Niin olivat vuodet painaneet hänet kumaraan, vuodet ja työ ja vaiva, Indrek päätteli. Sillä aiemmin isä olisi tarvinnut pitempää keppiä, ilman muuta, se vain että silloin hän ei tarvinnut sitä ollenkaan, ja kun alkoi tarvita, niin heti lyhyempää.

Indrek koetti ripustaa kepin koukustaan takkinsa sivutaskuun, mutta siitä se voisi kadota hänen itsensä sitä huomaamatta. Rintataskussa olisi sille sopiva paikka, mutta

siinä se jäisi kovana kalikkana isän tielle kun Indrek ottaisi hänet syliinsä. Tokihan Indrek ymmärsi oikein hyvin, ettei isälle ollut enää millään mitään väliä, mutta silti hän etsi kepillle parempaa paikkaa. Lopulta hän pisti sen koukustaan povitaskuunsa ja nyt hänen mielensä rauhoittui: paksu takki oli kovan kepin peittona kuin tyyny niin ettei isällä ollut valittamista, ja Indrek tunsu koko matkan kättään vasten oliko keppi vielä mukana vai eikö se ollut.

Hän otti isän uudelleen maasta syliinsä ja lähti kulkemaan, eikä kääntynyt enää takaisin. Mutta äkkiä hän tunsu, että kuolleenä isä oli paljon painavampi kannettava kuin elävänä. Kuolleet ovat ylipäätään painavampia kuin elävät, Indrek mietti. Mutta sitten hän unohti tuon painavuuden huomattessaan, että pilvet idän puolen taivaalla hohtivat liekehtivää tummaa ja vaaleaa punaa. Millaisia ne mahtavatkaan olla lännen puolella laskevan auringon tienoilla? pohti Indrek, aivan kuin se kiinnostaisi häntä kovasti, mutta silti hän ei kääntynyt katsomaan lännen suuntaan aivan kuin hänelle riittäisi sekin puna, joka hohti idässä. Kuljettuaan hyvän matkaa hän istahti mättäälle lepuuttamaan käsiään, niitä kun tahtoi väsyttää, ja kääntyessään katsomaan tulosuuntaansa kuin haluten varmistaa ettei kukaan ollut hänen kannoillaan hän näki, ettei laskevan auringon vaiheilla ollut ainuttakaan pilvenhiventä, siellä kumotti vain puhdas iltataivas. Siitä syystä idän puolen pilvet hohtavatkin niin vahvasti, Indrek tuumi, aivan kuin se tosiaan johtuisi siitä.

Mutta kun hän nosti taakkansa uudelleen polviltaan käsiensä varaan ja kääntyi taas kohti itää, oli pilvistä jo kadonnut niiden entinen säteilevä hohto ja ne olivat saaneet harmaan, ruskean ja sinipunaisen sävyjä aivan kuin ne olisivat halunneet olla saapuvan yön ensimmäisiä airuita. Ja yhtäkkiä Indrekin silmien eteen ilmestyi öinen tumma taivas lukemattomine tähtijoukkoineen ja niiden alla rykelmä ihmisiä häkeltynein ja neuvottomin kasvoin astellen mykkinä paljaspäin sen perässä, joka kantoi käsillään ihmistä ja luki jotakin juopuneen käreällä äänellä. Näky oli niin kirkas ja masentava, että Indrek tunsu olevansa itsekin hieman juovuksissa, sillä myös hän kantoi ihmistä käsillään hänkin ja astui huojahtelevin askelin pitkin soista polkua mättäiden ja pensaiden keskellä, ei tosin tähdet yllään vaan selkensä takana taivaan kajo.

Mutta tuo näky katosi yhtä odottamatta kuin oli ilmestynytkin, aivan kuin sitä ei olisi koskaan ollutkaan. Ja sen tilalle tuli toinen, yhtä kirkas ja masentava: surkea pikkutyttö nyhkytti sydäntä särkevästi riepukasassa. Indrek polvistui hänen vierelleen ja koetti itkeä mukana, ja silloin tyttönen ilostui ja ojensi ohuet käsivartensa Indrekin kaulalle – vielä tälläkin hetkellä hän on tuntevinaan nuo käsivarret kaulallaan – ja Indrek kietoi kätensä hänen surkean ja nyhkytyksistä vavahtelevan vartalonsa ympärille.

Miksi nuo kaksi näkyä perätysten ja minkä tähden juuri nyt? Ai niin! Silloinhan puhuttiin ihmisestä, puhuttiin ikuisesta ihmisestä, mutta tuon ikuisen ihmisen Indrek kohtasi nyhkyttävässä tyttösessä, jota jalat eivät kannatelleet. Ja hän

kertoi Jumalasta, kertoi hänen enkeleistään ja Vapahtajasta ja uskosta, jota hänellä itsellään ei ollut. Niin, sen hän teki lohduttaakseen surkimusta. Myös tällä hetkellä hän oli lähellä ihmistä, kantoi tätä käsillään. Oliko tuo ihminen ikuinen? Ken siihen vastaisi? Mutta aivan varmasti hän oli ihminen, joka oli elänyt ja kamppaillut. Ja nyt hän oli kuollut. Indrekin ei silti käynyt häntä sääliksi, ei vähääkään, rinnassa oli vain äärettömän hellä tunne siitä, että hän kantoi käsillään sitä, joka kerran oli ihminen ja halusi olla ikuinen.

Sen verran oli vielä jäljellä tuosta ikuisesta ihmisestä!

The Baltic Guide -lehden päätoimittaja Mikko Savikko suosittelee



Mikko Savikko

Ehdoton ykkössuosikkini on **Jaan Krossin** *Uppiniskaisuuden kronikka*, jonka olen lukenut viroksi. Sen avulla opin ymmärtämään muun muassa Tallinnan kansainvälistä historiaa.

Indrek Harglan Apteekkari Melchiorista kertovan sarjan kaikki kirjat olen myös lukenut viroksi. Niiden kautta Vanhankaupungin historia ja tavat syvenevät jännityksen ohella.

Leo Kunnaksen Gort Ashryn -trilogia nappasi alusta lähtien. Monisatasivuisia tieteiskirjoja, jotka kertovat tulevaisuuden sodankäynnistä ja ihmisistä sen keskellä, luin aamuöihin. Toivottavasti ne käännetään suomeksi scifi-kirjallisuuden ystäville.

Lia Virkus suosittelee

Tõnu Õnnepalu

PARADIIS

Varrak 2012

Tõnu Õnnepalun kekseliäitä ja kauniita kuvauksia on lumoavaa lukea! Pidän kaikista hänen kirjoistaan, mutta tämä koskettaa erityisesti sieluni salaisia soppeja. Hiidenmaa on yksi lempipaikoistani Virossa, käyn siellä kesäisin veljeni luona kylässä. Ehkä siksi Õnnepalun kuvaukset koskettavat minua erityisesti.

Kristiina Ehin

PALEONTOLOGI PÄEVARAAMAT

Petrone Print 2013

Yhden lempirunoilijani herttainen lapsuustarina. Kirjaa lukiessa nousee mieleen paljon lämpimiä tunteita omasta lapsuudesta. **Kristiina Ehin** kirjoittaa todella hyvin ja sujuvasti. Tätä kirjaa on vaikea laskea käsistään ja sitä on mukava lukea yhä uudestaan.

Aita Kivi

17 AVAMEELSET NAIST

Ajakirjade Kirjastus 2009

Pidän kovasti **Aita Kivin** vilpittömästä tyylistä kirjoittaa. Ensimmäinen lukukerta oli hyvin miellyttävä ja nykyään, kun tekee mieli nautiskella, poimin hyllystä juuri tämän kirjan.